

dossier | **nieuwe psychoactieve stoffen**

NIEUWE PSYCHOACTIEVE STOFFEN

dossier | **Nieuwe Psychoactieve Stoffen**

VAD

Colofon

Auteur
Hanna Peeters, stafmedewerker VAD

Met dank aan
Peter Blanckaert, Senior Onderzoeker aan het Wetenschappelijk Instituut voor Volksgezondheid, coördinator van het Belgian Early Warning System on Drugs
Benny Van Camp, Commissaris Federale Gerechtelijke Politie, Centrale Dienst Drugs
Dr. Mieke Verbruggen, verslavingsarts, MSOC Free Clinic, Antwerpen

Foto's cover
Peter Blanckaert, www.shutterstock.com

Layout cover
www.epo.be

Verantwoordelijke uitgever
F. Matthys, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel
wettelijk depotnummer: D/2013/6030/23

VAD VERENIGING VOOR ALCOHOL- EN ANDERE DRUGPROBLEMEN vzw

de druglijn 078 15 10 20 www.druglijn.be

Met steun van de Vlaamse overheid

VAD, Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen vzw
Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel
T 02 423 03 33 | F 02 423 03 34 | vad@vad.be | www.vad.be

INHOUDSTAFEL

1. INLEIDING

De laatste jaren is er veel aan het bewegen op het vlak van Nieuwe Psychoactieve Stoffen (verder afgekort als 'NPS'). Zowel aan de kant van de producenten en de handelaars als aan de kant van het beleid en de wetgeving die de handel willen terugschroeven. NPS is een term die gebruikt wordt om nieuwe drugs te benoemen die scheikundige variaties zijn op de klassieke illegale drugs en de effecten van die drugs wensen te imiteren.

De nieuwe stoffen zijn meestal niet opgenomen in drugwetgevingen en staan niet onder controle van de Drug Control Conventions van de United Nations (UN). Dat versterkt het beeld dat producenten ongestraft NPS kunnen produceren en verhandelen. De stoffen worden vaak openlijk verkocht in bijvoorbeeld online shops, op muziekfestivals of in winkels die gespecialiseerd zijn in NPS.

Bron afbeelding: KFX briefings

Soms wordt een stof toch opgenomen in de wetgeving. Producenten zijn echter zo handig om als reactie snel een wijziging door te voeren in de chemische samenstelling van de betreffende stof zodat een nieuwe NPS ontstaat die weerom niet illegaal is. Producenten maken dus vaak bewust stoffen aan die de wetgeving en drugcontroles omzeilen. Daarom staat het adequaat inspelen op dit nieuwe fenomeen hoog geagendeerd op de meeste beleidsagenda's. Niet alleen internationaal, maar ook in België heeft de wetgever het hoofd gebogen over de problematiek.

Het is erg moeilijk om het gebruik van NPS in Europa op te volgen en in cijfers te gieten. Toch lijkt het erop dat NPS in stijgende lijn voorkomen. Zo werden reeds 693 online NPS-winkels opgespoord en werden alleen al in 2012 73 NPS gedetecteerd (EMCDDA-Europol, 2012). De meeste NPS lijken te komen en weer te gaan. Anderen duiken echter vaker of zelfs blijvend op. De groep van synthetische cannabinoïden lijkt bijvoorbeeld haar marktaandeel te hebben veroverd in een aantal Europese landen.

Er wordt naar NPS verwezen als 'legal highs', research chemicals, designer drugs, smart drugs, … Omdat het vaak onduidelijk is waar het nu precies over gaat, beginnen we dit dossier met het bekijken van de verschillende definities en hoe ze zich tot elkaar verhouden. Ook de verschillende categorieën NPS zetten we naast elkaar (hoofdstuk 2). We bekijken de geschiedenis van NPS (hoofdstuk 3) en hoe de Belgische overheid reageert op het fenomeen (hoofdstuk 4). Verder proberen we een overzicht te geven van wat we, ondanks beperkt onderzoek, weten over NPS in de zin van gebruikscijfers (hoofdstuk 5), de handel in NPS (hoofdstuk 6), risico's (hoofdstuk 7) en wie NPS gebruikt (hoofdstuk 8).

Deze hoofdstukken betreffen een momentopname van eind 2013. We geven een huidige stand van zaken weer en beseffen dat sommige gegevens snel achterhaald zullen zijn.

2. DEFINITIES EN CATEGORIEËN

2.1 DEFINITIES

De Europese Gemeenschap geeft vanuit een juridisch kader enkele bindende definities voor nieuwe drugs. Deze worden omschreven in de Joint Action 97/396/JHA en de Council Decision 2005/387/JHA.
De bindende definities zijn echter niet de enige die in omloop zijn om nieuwe psychoactieve stoffen te omschrijven. Zo wordt sinds de jaren 1980 de term 'designer drugs' gebruikt voor nieuwe psychoactieve stoffen. Ook vandaag is die naam nog in gebruik hoewel de afgelopen jaren de term 'legal highs' populair is geworden, met de opkomst van BZP en methylone. Daarnaast zijn 'herbal highs', 'research chemicals' en 'bath salts' ook veelvoorkomende termen om te verwijzen naar NPS. De verschillende termen dekken ongeveer dezelfde lading. Om verwarring te vermijden, zetten we hier de verschillende begrippen op een rij. Zelf opteren we voor de algemene term NPS. Deze wint op internationaal vlak steeds meer terrein en is in feite omvattender dan andere vaakgebruikte definities. Deze term is ook de standaardterm die internationaal gebruikt wordt door het EMCDDA en Europol.

2.1.1 Nieuwe Psychoactieve Stoffen (NPS)

De Joint Action 97/396/JHA omschreef in 1997 'new synthetic drugs' als:

> *'[drugs] which are not currently listed in any of the Schedules to the 1971 United Nations Convention on Psychotropic Substances, and which pose a comparable serious threat to public health as the substances listed in Schedules I or II thereto and which have a limited therapeutic value'.*

De inhoud van de Europese Council Decision 2005/387/JHA verbreedde en verving de Joint Action 97/396/JHA van 1997, maar nam net zoals zijn voorganger de United Nations Drug Control Conventions als referentiepunt voor het definiëren van NPS:

> *een nieuwe verdovende of nieuwe psychotrope stof, hetzij in een zuivere vorm of in een preparaat (= een mengsel dat een NPS bevat). Het gaat om stoffen die niet worden gereguleerd door het enkelvoudig verdrag van de Verenigde Naties van 1961 inzake verdovende middelen of het verdrag van de Verenigde Naties van 1971 inzake psychotrope stoffen. De stoffen kunnen echter wél gevaren vormen voor de volksgezondheid, die vergelijkbaar zijn met de gevaren van verboden stoffen die wel op de lijsten van deze verdragen voorkomen.*

Een belangrijk verschil met de Joint Action 97/396/JHA is de inclusie van verdovende middelen en van psychotrope stoffen in deze definitie (1961 UN Conventie).
NPS bestaan uit een breed assortiment van stoffen die meestal de effecten van de klassieke, illegale drugs proberen te imiteren. Ze zijn meestal synthetisch, maar kunnen ook plantaardig zijn. Velen zijn chemisch gelijkaardig aan conventionele drugs, maar tegelijkertijd nét verschillend genoeg van structuur zodat ze buiten de reikwijdte van de huidige drugwetgeving vallen.
Sommige NPS worden verkocht op de illegale markt, terwijl andere, zogenaamde 'legal highs' (zie 2.1.3), meer openlijk worden verkocht, bijvoorbeeld via online webshops. Daarnaast gaan NPS ook wel door het leven als 'designer drugs' (zie 2.1.2), 'research chemicals' (zie 2.1.4) of 'smart drugs' (zie 2.1.5).

TOCH NIET ZO 'NIEUW'

De term 'nieuwe' in deze definitie is niet bedoeld om uitsluitend te verwijzen naar nieuw uitgevonden of nieuw gesynthetiseerde stoffen. We moeten NPS eerder opvatten als stoffen die 'nieuw beschikbaar' zijn op de drugmarkt en/of relatief recent als recreatieve drug zijn opgedoken. Ze worden dus 'nieuw misbruikt'. (EMCDDA-Europol, 2012)

Sommige NPS zijn echt nieuw qua samenstelling, andere hebben al een lange geschiedenis achter de rug. MMCAT werd bijvoorbeeld rond 1929 al voor het eerst gesynthetiseerd. (KFX 2012: Research Chemicals). Veel 'nieuwe' drugs werden ook al eerder omschreven in wetenschappelijke literatuur als deel van legaal onderzoek en ontwikkeling. Zo werden verschillende van deze NPS oorspronkelijk ontwikkeld als geneesmiddel door de farmaceutische industrie. Door toxische neveneffecten of andere redenen werden deze echter zelden of nooit gebruikt als geneesmiddel. In de literatuur is meestal zeer weinig informatie te vinden over deze stoffen, net omdat hun ontwikkeling als geneesmiddel werd stopgezet. Deze stoffen werden meestal ook nooit getest op mensen, in sommige gevallen zijn zelfs geen dierproeven beschikbaar. Toch lijkt het erop dat de producenten van 'nieuwe drugs' meer en meer in deze onderzoeksliteratuur op zoek gaan naar inspiratie voor het ontwikkelen van mogelijke 'nieuwe drugs'.

2.1.2 Designer Drugs

De term 'designer drugs' ontstond in de jaren 1980 om een aantal nieuwe fentanyl-verbindingen te benoemen. Hij werd vooral populair met de opkomst van ecstacycomponenten (zoals MDMA, MDA, MDEA, etc) op de illegale drugmarkt in de jaren '80. Deze drugs waren er echter wel al voordat de term 'designer drugs' populair werd.

De term was oorspronkelijk alleen bedoeld voor die drugs die gesynthetiseerd zijn op basis van reeds beschikbare precursoren[1], die op de markt gebracht worden onder aantrekkelijke 'merknamen' en die niet onderworpen zijn aan drugcontroles.

Sinds kort wordt de term echter ook gebruikt voor een hele resem andere psychoactieve stoffen die de effecten van illegale drugs nabootsen en worden geproduceerd door kleine wijzigingen aan te brengen in de chemische structuur van gecontroleerde drugs. Dit gebeurt doelbewust om de drugcontroles te omzeilen. Sommige hiervan worden ook gereguleerde analoge stoffen genoemd. (Valter & Arrizabalaga, 1998).

Op dit moment worden **designer drugs** als volgt omschreven:

> *psychoactieve stoffen die op basis van chemische precursoren geproduceerd worden in illegale laboratoria (zowel grote als kleine en gesofisticeerde als minder gesofisticeerde labo's). De term verwijst naar niet-gereguleerde psychoactieve stoffen, met opzet 'ontworpen' om de effecten van klassieke illegale drugs na te bootsen door de chemische structuur van een bestaande illegale drug licht te wijzigen met als doel zo de wet en bestaande controles te omzeilen.* (EMCDDA – Europol 2012)

Designer drugs zijn in deze definitie altijd volledig synthetisch.

[1] Precursoren = chemische grondstoffen waaruit een drug kan aangemaakt worden

2.1.3 Legal Highs

Een andere term in de context van Nieuwe Psychoactieve Stoffen is 'legal highs'. Dit concept verwijst naar:

> *een brede categorie van niet-gereglementeerde psychoactieve stoffen of producten die deze stoffen bevatten. Het gaat om een breed scala van synthetische en plantaardige stoffen en producten, met inbegrip van 'herbal-highs', 'party pillen' en 'research chemicals', waarvan de meesten specifiek ontworpen worden om bestaande drugscontroles te omzeilen. Ze zijn speciaal bedoeld om de effecten van klassieke illegale drugs na te bootsen en ze worden aangeboden als 'legale' alternatieven voor bekende gecontroleerde drugs.* (EMCDDA – Europol 2012)

'Legal highs' worden vaak legaal geproduceerd en verhandeld op de open markt. Het verschil met 'designer drugs' zit hem daarom vooral in de manier waarop ze worden aangeboden (als illegaal of 'legaal' product) en de term 'Legal High' is dus vooral een marketingterm. Legal highs kunnen daarbij zowel synthetisch als plantaardig zijn.
De term 'legal highs' wordt vaak gebruikt om te verwijzen naar een fenomeen, eerder dan naar een bepaalde stof. Typerend voor de markt van de 'legal highs' is de snelheid waarmee verkopers de wetgeving omzeilen door steeds nieuwe alternatieven te produceren.
'Legal Highs' worden meestal verkocht via het internet of in fysieke smart- of headshops[2]. Maar ze kunnen ook van man tot man verkocht worden door drugdealers. 'Legal highs' worden vaak gepromoot met agressieve en innovatieve marketingstrategieën. Ze worden door verkopers gepromoot als goede alternatieven voor illegale drugs. In sommige gevallen worden ze doelbewust verkeerd gelabeld met ingrediënten die niet overeenstemmen met de eigenlijke samenstelling van het product. Dit om te verbergen dat het om psychoactieve stoffen gaat en ze dus illegaal zijn. Ze worden daarom verkocht onder misleidende namen zoals 'research chemicals', 'bath salts', 'potpourri' en 'plant food' waarbij meestal vermeld staat dat het product niet bedoeld is voor menselijke consumptie. Op die manier worden de producten verkocht in 'grijze zones' van de consumentenbescherming en de marktwetten. 'Legal highs' kunnen ook natuurlijke producten zijn die (nog) niet illegaal zijn. Ze bevatten bijvoorbeeld plantaardige extracten (cafeïne, taurine, …) of psychoactieve planten (kratom, yohimbe).

'Legal highs' krijgen vaak namen toegekend die refereren naar klassieke illegale drugs. 'Snow blow' vervangt bijvoorbeeld cocaïne en 'Xtacy' en 'Doves Red' vervangen MDMA. Sommige producten krijgen straatnamen van illegale drugs toegekend, zoals 'Charlie', wat straattaal is voor cocaïne. Ook wordt ingespeeld op de actualiteit: zo hebben sommige 'legal highs' de naam van acteurs (bv. Heath Ledger). Verder worden sommige 'legal highs' ook gepresenteerd als 'natuurlijke' kruidenmengsels, zoals in het geval van 'Spice'. De ingrediënten worden in ieder geval nooit op de verpakking geplaatst.

TOCH NIET ZO 'LEGAAL'

Hoewel de term 'legal highs' algemeen gebruikt wordt, blijft hij misleidend. Het beschrijven van deze producten als 'legaal' kan immers onjuist of misleidend zijn voor klanten. Voor sommige gebruikers wijst de term er inherent op dat het om stoffen gaat die goedgekeurd zijn door de overheid. Dat is uiteraard niet het geval.
Legal highs zijn immers niet zomaar 'legaal' zoals ze claimen te zijn. Veel van deze stoffen vallen wel degelijk onder bijvoorbeeld de wetgeving op geneesmiddelen, voedselveiligheid of consumentenbescherming. Sommige 'legal highs' bevatten zelfs klassieke illegale drugs en andere worden verkocht in combinatie met nieuwe stoffen die geen 'legal highs' zijn. De producenten doen

[2] Zie toelichting bij 6.2.2 Fysieke winkels

dit waarschijnlijk in een poging om de effecten van klassieke drugs nog beter na te bootsen of om nieuwe psychoactieve effecten te bereiken.

2.1.4 Research Chemicals

'Research Chemicals' is een vaak gebruikte naam voor 'legal highs':

> *'De term stamt af van de idee dat het om chemische stoffen gaat die werden gebruikt in onderzoekssettings en werden uitgekozen door recreatieve gebruikers. Ze worden ook zogenaamd verkocht als uitsluitend bedoeld voor wetenschappelijke doeleinden en niet voor menselijke consumptie. Dit om problemen met de wetgeving te voorkomen.' (*KFX 2012)

Research Chemicals worden net als 'legal highs' meestal aangeboden onder het mom van plantenvoeding of badzout. Hoewel er altijd 'not for human consumption' op vermeld staat, worden deze producten wel degelijk verkocht als roesmiddel. Research Chemicals zijn in feite amper 'geresearched'. Vaak gaat het om geneesmiddelen die nog niet voldoende onderzocht zijn om op de markt te brengen. Onderzoek naar en ervaringen met het gebruik van deze stoffen is te beperkt om zicht te hebben op risico's op korte en lange termijn.

2.1.5 Smart Drugs

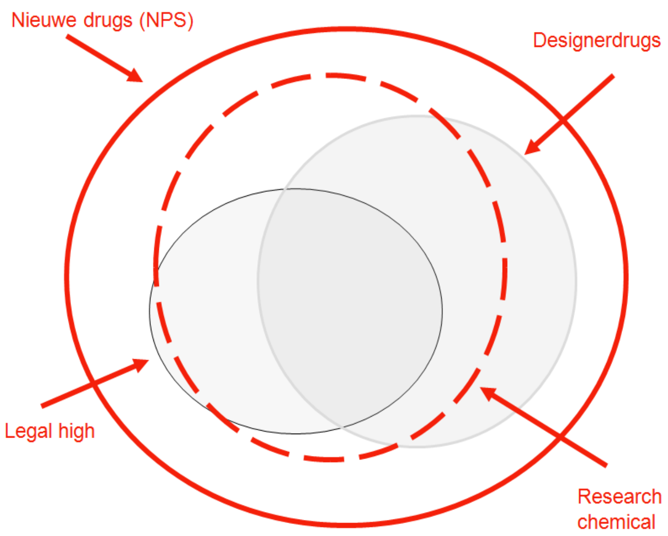
Naar Nederlands voorbeeld werden in België vanaf 1995 enkele smartshops opgericht. In deze winkels werden zeer diverse producten aangeboden: voedingssupplementen, energiedrankjes, ecodrugs en chemische producten zoals lachgas.
Smartdrugs werden door het Vast Secretariaat voor het Preventiebeleid als volgt gedefinieerd:

> *"Smartdrugs zijn substanties die door hun gebruik of misbruik een opwekkende, kalmerende of bewustzijnsveranderende werking hebben die vergelijkbaar kan zijn aan die van de als drugs bekend staande producten, maar die als een veilig, gezond en onschadelijk alternatief voor illegale drugs worden gepromoot".*

Smartshopproducten zonder psychoactieve werking, zoals sommige voedingssupplementen en kruiden, worden door deze definitie uitgesloten. Smartdrugs is een verzamelnaam voor de (al dan niet psychoactieve) middelen die worden aangeboden via fysieke vestigingen en/of webwinkels van smartshops. (Wauters, 2009)
Naar aanleiding van rapporten van het Vast Secretariaat voor het Preventiebeleid (1997) vaardigde de Belgische regering in 29 augustus 1997 een Koninklijk Besluit uit betreffende "…de fabricage van en de handel in voedingsmiddelen die uit planten of plantenbereidingen samengesteld zijn of deze bevatten". Met dit KB zijn smartdrugs in België dus bij wet verboden.

2.1.6 Conclusie

Er zijn slechts kleine verschillen tussen de vijf opgesomde termen, ze betekenen min of meer hetzelfde.

Veel van de nieuwe drugs zijn designerdrugs. Echter niet allemaal, want er zitten ook natuurlijke stoffen tussen.
Een deel van de nieuwe drugs (die nog niet illegaal zijn) worden in verschillende vormen online of in smartshops aangeboden onder de noemer 'legal high'. Hier gaat het om designer drugs of chemische versies van actieve stoffen in planten en/of natuurlijke stoffen. Marketing speelt een rol bij het gebruik van de term "Legal High".
Een belangrijk aandachtspunt is dat veel van de middelen nog de status van 'research chemical' hebben en dus onvoldoende getest zijn op hun effecten en risico's, zowel op korte als op lange termijn. Soms zijn er helemaal geen klinische studies beschikbaar, noch in mensen, noch in proefdieren, waardoor het gissen blijft naar de acute en chronische toxiciteit van deze stoffen.

Wat deze termen gemeenschappelijk hebben, is dat ze allemaal onder de noemer 'Nieuwe drugs' vallen. We suggereren dat best de term NPS (Nieuwe Psychoactieve Stoffen) wordt gebruikt omdat deze term meer neutraal en omvattend is en meer de lading dekt. Ook internationaal wint hij meer en meer aan terrein. Deze term is ook internationaal aanvaard door het Europees Drugwaarnemingscentrum (EMCDDA) en Europol.

2.2 DE ZES CATEGORIEËN

NPS zijn niet altijd makkelijk te classificeren. Als ze toch in categorieën worden opgedeeld, is dat op basis van hun chemische structuur of hun farmacologische werking. (Valter en Arrizabalaga, 1998) Het European Monitoring Centre on Drugs and Drug Addiction (EMCDDA)[3] ordent NPS in zes verschillende groepen:

1. Phenethylaminen
2. Tryptaminen
3. Piperazinen
4. Cathinonen
5. Cannabinoïden
6. Andere stoffen

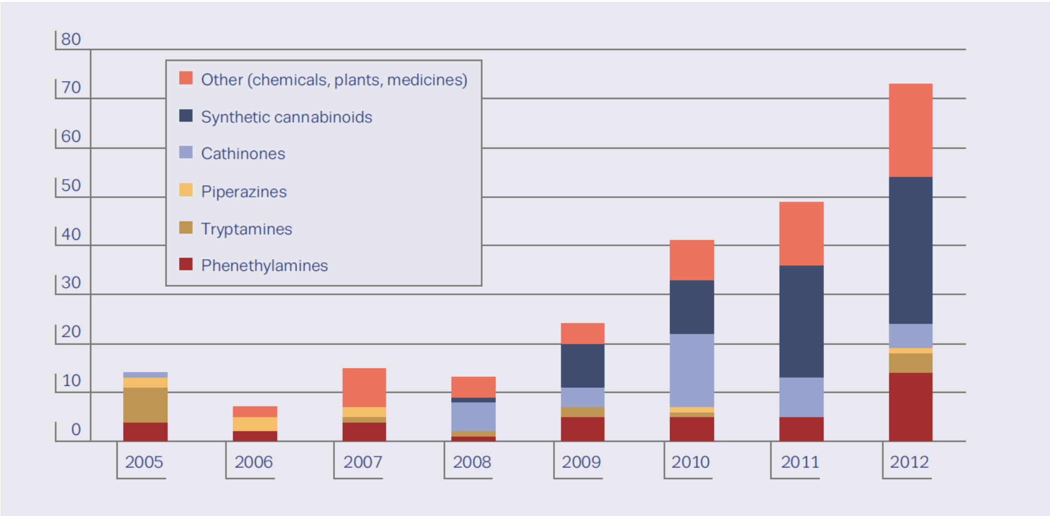
De eerste vier categorieën zijn geordend op basis van hun chemische familie. Bij de synthetische cannabinoïden is er een grotere variatie in scheikundige structuur, en deze behoren niet per se tot dezelfde chemische familie, maar worden geordend op basis van hun werking. Tot slot vallen er

[3] Het EMCDDA behoudt een overzicht van de drugproblemen in Europa en communiceert deze naar de EU-lidstaten.

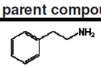
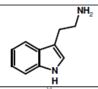
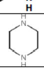
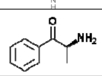
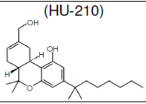
nog verscheidene NPS onder de noemer 'miscellaneous others'. (UNODC, 2013; EMCDDA-Europol, 2012)
We zullen deze categorieën één voor één toelichten en telkens een voorbeeld geven. De toegelichte voorbeelden zijn puur als illustratie opgenomen. Op dit moment (2013) zijn de stoffen misschien wel relevant, maar dat betekent niet dat ze dat nog zullen zijn binnen twee jaar. De NPS-markt evolueert immers enorm snel.

Onderstaande grafiek (Bron: EMCDDA-Europol, 2012) geeft de evolutie tussen 2005 en 2012 weer van de zes categorieën, zoals gerapporteerd door het Early Warning System (EWS)[4].

Figure 1: Number of new psychoactive substances notified for the first time to the EWS since May 2005

In onderstaande tabel (Bron: EMCDDA-Europol, 2012) zien we een overzicht van de zes categorieen, hun chemische samenstelling, hun effecten en een aantal voorbeelden.

Family	Parent compound	Chemical structure of the parent compound	Effects	Representatives	No of substances notified (2005–11)
Phenethylamines	phenethylamine (N)		stimulant and/or hallucinogenic	amphetamine, methamphetamine, MDMA, mescaline (N)	26
Tryptamines	tryptamine (N)		hallucinogenic	psilocin and psilocybin (N), dimethyltryptamine/DMT, lysergide/LSD (S)	12
Piperazines	piperazine		stimulant and/or hallucinogenic	*m*CPP, BZP, TFMPP	8
Cathinones	cathinone (N)		stimulant	cathinone (N), mephedrone, methylone, methcathinone (S)	34
Synthetic cannabinoids	N/A – the category includes a number of chemically unrelated but functionally similar families of cannabinoid receptor agonists that mimic the effects of Δ^9 – THC	(HU-210) 	hallucinogenic, sedative, depressant	JWH-018, CP 47,497, HU-210	44
Miscellaneous substances	N/A – the category includes new psychoactive plants as well as synthetic psychoactive substances, derivatives of well-established drugs not belonging to any of the families listed above, designer medicines, narcotic analgesics, etc.	N/A	stimulant, hallucinogenic, narcotic analgesic / opiate, depressant, etc.	N/A	40

(N) naturally occurring, (S) semi-synthetic, (N/A) non applicable

[4] De EU-lidstaten informeren het EWS wanneer ze een NPS ontdekken. Zo behoudt het EWS een overzicht van de stoffen die in Europa verschijnen.

2.2.1 Fenethylaminen

Fenethylaminen hebben stimulerende, hallucinogene of entactogene (gevoelens van empathie, liefde of emotionele affectie voor anderen) effecten.
De meeste fenethylaminen worden verkocht als tabletten, hoewel enkele stoffen ook in poeder- of kristalvorm verkocht worden.

Voorbeelden van fenethylaminen zijn PMMA, 2C-I, amfetamine, methamfetamine, MDMA (3,4-methylenedioxymethamphetamine) en mescaline. Straatnamen voor deze drugs zijn onder meer *'Europa'* voor 2C-E; *'4-FMP'*, *'para- fluoroamphetamine'*, *'RDJ'* voor 4-FA; en *'4-MMA'*, *'Methyl-MA'* voor PMMA.

PMMA / PMA

PMMA is de afkorting van Para-Methoxy-Methamfetamine, wordt verkocht als 'YAYO experimental' of 'YAYO soft' en wordt in straattaal 'Killer' genoemd. PMMA ziet eruit als wit kristalijn poeder. Het wordt vaak foutief verkocht als xtc of MDMA omdat de effecten gelijkaardig zijn.
De stof dook in België voor het eerst op in 2002 in gecontamineerde 'ecstasy'-tabletten. Het EWS beoordeelde in 2001 het risico van PMMA (in het kader van de Joint Action van 1997) zodat het binnen de EU aan controlemaatregelen werd onderworpen. In 2010 en 2011 werden waarschuwingen uitgestuurd voor PMMA en PMA. In 2012 werden er door het Belgisch Early Warning System Drugs nog twee alerts uitgestuurd naar aanleiding van een aantal intoxicaties binnen Europa en sterftegevallen ten gevolge van PMMA-gebruik in de UK en Ierland.
Naast het risico op intoxicatie en overdosis, heeft gebruik ook risico op een sterk verhoogde lichaamstemperatuur, verhoogde bloeddruk, nierfalen, ademhalingsmoeilijkheden, hartaanval, …

2.2.2 Tryptaminen

Tryptaminen, zoals AMT en 5-MeO-DALT hebben voornamelijk hallucinogene effecten. De hoofdvertegenwoordigers zijn de natuurlijk voorkomende stoffen dimethyltryptamine (DMT), psilocine en psilocybine (wat uit hallucinogene paddenstoelen wordt gehaald) en ook het semi-synthetische lysergeenzuurdiethylamide (lsd).
Een aantal straatnamen van tryptaminen zijn: *'Foxy-Methoxy'* (5-MeO-DIPT), *'alpha-O'*, *'alpha', 'O-DMS'* (5-MeO-AMT) en *'5-MEO'* (5-MeO-DMT).
Natuurlijke tryptaminen zijn vaak aanwezig in preparaten van gedroogde of bereide paddenstoelen. Tryptaminederivaten worden verkocht in capsules, tabletten, poeder of in vloeibare vorm. Tryptaminen worden meestal oraal gebruikt, gesnoven, gerookt of geïnjecteerd.

5-MeO-DMT

5-MeO-DMT (5-Methoxy-*N*,*N*-dimethyltryptamine) is een hallucinogene tryptamine die op natuurlijke wijze voorkomt in verschillende planten en in het gif van de Bufo Alvarius kikker. De stof wordt gebruikt in verschillende Zuid-Amerikaanse geestverruimende snuifmiddelen en soms in de drank ayahuasca. De stof werkt in op serotoninereceptoren (5-HT). De effecten zijn te vergelijken met die van DMT, maar 5-MeO-DMT is een krachtiger middel dan DMT. In pure vorm wordt de stof voornamelijk verdampt, ingeademd of geïnjecteerd.

2.2.3 Piperazinen

Piperazinen, zoals mCPP en BZP, hebben voornamelijk stimulerende effecten. Ze worden vaak verkocht als xtc. Een aantal jaren geleden was er een schaarste aan MDMA, waardoor zeer dikwijls piperazinen aangetroffen werden in ecstasy-tabletten in België. Sommige generische namen zijn: 'pep pills', 'social tonics' of 'party pills' (die laatste werd in Nieuw-Zeeland gebruikt om BZP te verkopen). Andere straatnamen zijn: *Jax*, *A2*, *Benny Bear*, *Flying Angel*, *Legal E* of *Legal X*, *Pep X*, *Pep Love* of *Nemesis*.
Piperazinen worden meestal verkocht in de vorm van tabletten, waarop logo's staan die lijken op de logo's op ecstasy-tabletten. Er zijn echter ook piperazinen in de vorm van capsules of losse poeders. De meeste piperazinen worden ingeslikt, hoewel andere toedieningsmethoden (injectie, roken of snuiven) ook mogelijk zijn. Vloeibare vormen zijn eerder zeldzaam.

mCPP

mCPP (1-(3-chlorofenyl) piperazine) is het meest bekende piperazine dat wordt gebruikt als NPS. In de jaren '80 werden de effecten van de stof bestudeerd en werd onderzocht of de stof anti-migraine-effecten heeft. Midden de jaren 2000 verscheen mCPP vaak in xtc-tabletten. Dit tegen de zin van de xtc-geruikers, die duidelijk MCMA prefereren boven mCPP. mCPP deed toch een paar jaar de ronde op de markt toen MDMA slechts beperkt beschikbaar was.
mCPP stimuleert het centrale zenuwstelsel. De stof wordt verkocht in tabletvorm voor oraal gebruik, of in poedervorm om te snuiven of injecteren. mCPP werkt als een antidepressivum en heeft angstwerende eigenschappen en hallucinogene neveneffecten. (Shanks, 2011)

2.2.4 Cathinonen

Cathinonen hebben voornamelijk stimulerende effecten. De belangrijkste cathinonederivaten zijn methcathinone, mefedrone, methylone en MDPV (3,4 methylenedioxypyrovalerone).
Tot 2010 waren methylone en mephedrone (4-methylmethcathinone) de meest voorkomende cathinonen in Europa. Mephedrone (straatnamen: *'m-cat'*, *'meph'*, *'drone'* of *'miaow'*) en methylone (straatnamen: *'explosion'* of *'top cat'*) zijn meestal beschikbaar als witte of bruine poeders of in tabletten die worden verkocht als xtc. De meeste cathinonen worden ingeslikt, maar ze kunnen ook geïnjecteerd worden.

4-MMC of Mephedrone

Mephedrone is de courante afkorting voor 4-methylmethcathinone of 4-MMC. In 2007 doken de eerste meldingen van mephedrone op. Eerst in Israel en vervolgens in landen en regio's als Australië, Scandinavië, Ierland en het VK. In het Belgische partycircuit verscheen de stof voor het eerst in de zomer van 2009. Mephedrone werd waarschijnlijk reeds voor de eerste keer in 1929 geproduceerd.
Mephedrone wordt verkocht als wit kristalijn poeder onder de namen badzout of plantenvoeding met het label: 'Niet voor menselijke consumptie'. Mephedrone is een synthetisch oppeppend en bewustzijnsveranderend middel. De effecten worden door gebruikers omschreven als vergelijkbaar met die van ecstasy (MDMA) (entactogeen en stimulerend) en cocaïne. Waarschijnlijk is daaraan de populariteit van mephedrone te wijten.

De risico's van mephedrone op korte termijn zijn vergelijkbaar met die van illegale stimulerende middelen. Mephedrone zorgde echter ook al voor enkele overlijdens in de EU.
Mephedrone wordt meestal gesnoven, geïnjecteerd of ingeslikt door het poeder in te pakken in een bolletje papier ('een bommetje'). Het kan echter ook gemengd worden in een drankje. De meest bekende straatnamen in het Verenigd Koninkrijk zijn 4-MMC, Meow/meow of miaow/miaow, Rush, Meph en sub coca. Sinds 2010 is Mephedrone in België illegaal.

2.2.5 Synthetische cannabinoïden

Hoewel de scheikundige structuur van de meeste synthetische cannabinoïden sterk verschilt van THC, werken deze stoffen toch in op hetzelfde receptorsysteem in de hersenen. Ze kunnen hallucinogene of verdovende effecten hebben, maar de synthetische analoog is een veel sterkere stof dan THC zelf. Terwijl cannabis en THC zijn opgenomen in internationale wetgevingen, is dat niet het geval voor de verschillende soorten synthetische cannabinoïden.

'HU-210', een synthetische analoog van THC (Δ9-tetrahydrocannabinol), werd voor het eerst vervaardigd in 1984 in Israel. Sindsdien werden tientallen analogen gefabriceerd. Rond 2004 werden in Europa voor het eerst een aantal kruidenmixen verkocht onder de naam 'Spice'. De kruidenaftreksels of mengsels konden halverwege 2008 op een grote populariteit rekenen in verschillende landen (Duitsland, Polen, Verenigd Koninkrijk, …). In december 2008 identificeerden Duitse laboratoria synthetische cannabinoïden in deze producten.

Synthetische cannabinoïden worden meestal verkocht in kruidenmengsels onder de namen *'Spice Gold'*, *'Spice Silver'*, *'Spice Diamond'*, *'K2'*, *'Bliss'*, *'Black Mamba'*, *'Bombay Blue'*, *'Blaze'*, *'Genie'*, *'Zohai'*, *'JWH -018, -073, -250'*, *'Kronic'*, *'Yucatan Fire'*, *'Skunk'*, *'Moon Rocks'*, *'Mr. Smiley', enzovoort*. Ze worden meestal gerookt, maar oraal gebruik kan ook voorkomen.

Spice
Spice is de bekendste merknaam die verschillende synthetische cannabinoïden bevat en die in de EU wordt verkocht.
Sinds 2006 wordt Spice online verkocht als een mengsel van onschuldige (rookbare) kruiden met synthetische cannabinoïden. De samenstelling van Spice kan sterk verschillen De psychoactieve effecten zijn ongeveer dezelfde als die van THC, maar over de risico's is weinig tot niets gekend.

Het merendeel van de cannabinoïden werd voor het eerst gesynthetiseerd in het kader van farmaceutische onderzoekprojecten in de jaren 1980 en 1990. Waar de effecten van cannabis redelijk goed onderzocht zijn, kan dat niet gezegd worden voor de synthetische varianten. Er werden nog geen enkele effectstudies uitgevoerd op mensen. Daarom moeten deze stoffen worden beschouwd als onveilig, zelfs potentieel (levens)gevaarlijk.

Net zoals bij andere NPS bevatten producten die verkocht worden als synthetische cannabinoïden vaak verschillende chemicaliën in verschillende concentraties. Dat maakt het erg moeilijk om productspecifieke effecten vast te stellen. (UNODC, 2013) Etiketten op de verpakking van synthetische cannabinoïden komen vaak ook niet overeen met de feitelijke bestanddelen van het product. Risico's die wel werden vastgesteld, zijn onder meer: cardiovasculaire problemen en psychische stoornissen, een carcinogeen potentieel van een aantal van de metabolieten van de stoffen in deze producten, JWH-018 kan leiden tot epileptische aanvallen en tachycardie (verhoogde, snelle hartslag).

De JWH-serie is de meest voorkomende groep synthetische cannabinoïden (bv. JWH-018, JWH-073, JWH-210). Ze werden door de chemicus John W. Huffman geproduceerd aan de Clemson University. Respondenten van de 'UNODC survey on NPS' (2012) identificeerden JWH-018 als het meest verspreide synthetische cannabinoïde, gevolgd door JWH-073, JWH- 250 en JWH-081. Deze zijn allemaal aminoalkylindolen.
Naast JWH, zijn er ook andere groepen. Bijvoorbeeld HU-210 (HU staat voor 'Hebreeuwse Universiteit'), AM-694 (AM staat voor Alexandros Makriyannis, een andere onderzoeker) of CP 47.497.

2.2.6 Diverse anderen

'Diverse anderen' is de zesde groep NPS die het EMCDDA opvolgt. Deze groep wordt omschreven als 'brede groep van stoffen die niet strikt behoren tot één van de vorige vijf groepen'. De groep bestaat uit verschillende plantaardige en synthetische psychoactieve stoffen (bv. indanen, benzodifuranyls, narcotische analgetica, synthetische cocaïne derivaten, ketamine en phencyclidine derivaten). Opvallend is dat het aantal aangetroffen stoffen belangrijker wordt en ieder jaar toeneemt.

Twee grote groepen binnen deze categorie zijn de stoffen die gebaseerd zijn op geneesmiddelen en ook geneesmiddelen kunnen bevatten (2.2.6.1) en ten tweede de stoffen die erop gericht zijn de fysieke prestatie te verbeteren (2.2.4.2 P.I.E.D). Andere stoffen die onder deze categorie vallen zijn derivaten van conventionele drugs, GHB en ketamine.

1. Derivaten van geneesmiddelen

Tot de groep van 'diverse anderen' behoren een aantal geneesmiddelen en derivaten:

- Phenibut: een derivaat van de natuurlijke remmende neurotransmitter gamma-aminoboterzuur (GABA). Het heeft anxiolytische en nootropische (cognitie-verbeterende) effecten. De stof wordt in een aantal landen van de EU verkocht als 'dieetsupplement' en als 'research chemical'.
- Zopiclone: een niet-benzodiazepine hypnoticum/sedativa die behoort tot de groep van cyclopyrrolonen (een van de zogenaamde 'Z-drugs'). Het is in de meeste EU-landen toegelaten als geneesmiddel voor de behandeling van slapeloosheid.
- Andere voorbeelden zijn: pyrazolam, 4-fluoroephedrine, 4methylaminorex p-methyl derivaat en 4methylphendimetrazine.

2. P.I.E.D

De naam P.I.E.D staat voor 'Performance and image enhancing drugs'. Deze stoffen worden gebruikt om de fysieke verschijning te verbeteren en de sportieve prestaties te vergroten (Australian Drugfoundation, 2013). De stoffen neigen meer naar doping en spierversterkers. Er zijn verschillende soorten:

- Anabole steroïden 'roids, gear, juice' zijn afgeleid van testosteron en kunnen geïnjecteerd worden of ingenomen in tabletvorm. Steroïden worden gebruikt vanwege hun anabole effecten die helpen bij de groei en herstel van het spierweefsel.
- Peptiden stimuleren het vrijkomen van menselijke groeihormonen, die een belangrijke rol spelen in de spier- en botgroei. Peptiden worden steeds populairder onder professionele en amateursporters omdat ze moeilijk te detecteren zijn doordat ze zo snel worden opgenomen door het lichaam.
- Hormonen zijn chemische stoffen die aangemaakt worden door het lichaam. De hypofyse maakt bijvoorbeeld natuurlijke groeihormonen aan die de botten en spieren helpen te groeien en te herstellen. Er zijn tal van kunstmatige hormonen en hormoonstimulerende drugs op de markt van de PIEDs: groeihormonen als AOD-9604, Selective Androgen Receptor Modules (SARMs), insulin-achtige groeifactoren (IGF-1), Mechano growth factor (MGF).

Een aantal synthetische peptidehormonen zijn experimenteel of nog niet goedgekeurd voor menselijk gebruik. Het is dus moeilijk om mogelijke specifieke risico's aan te tonen.
Het is belangrijk op te merken dat verschillende van deze stoffen legale, medische toepassingen kennen en kunnen worden voorgeschreven door een arts.

3. GHB

GHB (gamma-hydroxy-boterzuur) is een kleur- en geurloze vloeistof met een lichte zoutsmaak. GHB werkt verdovend. Bij een lage dosis ervaart de gebruiker een roes, die vergelijkbaar is met dronkenschap. GBL (gammabutyrolactone) is de basisgrondstof waarmee GHB gemaakt wordt. Het lichaam zet GBL zelf om tot GHB. Meer en meer wordt GBL als drug op zich gebruikt. (www.druglijn.be)

GHB is een stof die vaak verkeerdelijk 'vloeibare xtc' genoemd wordt. Toch gaat het om een heel andere drug dan xtc. GHB werd ooit gebruikt om te verdoven bij operaties en als middel tegen slapeloosheid. Maar omwille van de bijwerkingen raakte de medische toepassing in onbruik. Beide stoffen kunnen dodelijke gevolgen hebben. Ze zijn vooral gevaarlijk in combinatie met alcohol en andere kalmerende stoffen.

Ze worden meestal verkocht als een geurloze, kleurloze, olieachtige vloeistof in kleine flesjes of capsules en beide stoffen smaken enigszins zout. Een theelepel of een dopje bevat een normale dosis, maar de sterkte van GHB varieert sterk. Dat maakt het heel moeilijk voor gebruikers om in te schatten hoeveel ze innemen, wat natuurlijk het risico op een overdosis vergroot. (Bron: www.talktofrank.com)

> Voorbeeld: op 25/11/2013 werd in Het Nieuwsblad bericht dat drie twintigers in Gent bewusteloos werden afgevoerd naar het ziekenhuis na inname van GHB, verkocht als vloeibare xtc. Het verschil tussen een dosis met gewenste effecten en een overdosis is erg klein.

Intussen is GHB niet meer nieuw, maar geraakt het stilaan meer ingeburgerd. Er zijn dan ook meer en meer indicaties van problematisch gebruik. In Nederland wordt GHB nationaal als een zeer ernstig en groeiend probleem beschouwd. Maar ook in België wordt dit probleem meer en meer opgemerkt.

4. Ketamine

Fencyclidine werd in de jaren 1950 onderzocht als een intraveneus anestheticum. Later werd het echter teruggefloten vanwege ongewenste hallucinogene en deliriumeffecten. Daarop werd in 1962 ketamine als verdovingsmiddel gesynthetiseerd. In 1963 werd het in België gepatenteerd en drie jaar later in de Verenigde Staten. In de vroege jaren 1970 werd ketamine op de markt gebracht als een medisch alternatief voor fencyclidine.
Ketamine wordt vaak op de illegale markt verkocht als 'ecstasy'. Straatnamen voor ketamine zijn 'K', 'special K' en 'ket'. Ketamine wordt meestal als poeder verkocht, maar capsules of tabletten zijn ook beschikbaar.
Ketamine is een verdovende stof die een zweverig gevoel kan opwekken. In milde dosissen veroorzaakt ketamine een dromerige, zweverige roes die een ervaring van scheiding tussen geest en lichaam teweeg brengen. In hoge doses wekt het een soort bijna-dood-ervaring op (ook wel 'K-hole' genoemd).

5. Derivaten van conventionele drugs

In 2012 werden 19 'nieuwe andere stoffen' gemeld door het EWS. Wat opvalt is dat het vaak om derivaten van conventionele drugs gaat:

- 5-APDB, 6-APDB en 5-APDI. Dit zijn mono-of di-zuurstofarme derivaten van het stimulerende middel methylenedioxiamfetamine (MDA);
- thienoamfetamine: een thiofeen analoog van amfetamine;
- 3-MeO-PCP, 2-MeO-ketamine en N-ethylnorketamine. Dit zijn derivaten van het geneesmiddel PCP (dissociatieve fencyclidine) en nauw verwant met ketamine;
- (iso) butyryl fentanyl een afgeleide van het synthetische opioïde fentanyl.

Wat opvalt is dat 5-APDB, 6-APDB en thienoamfetamine eigenlijk minimale wijzigingen zijn op 5-APB, 6-APB en methylthienylpropamine, die in 2011 werden gemeld door het EWS. Deze stoffen zijn dus goede voorbeelden van hoe snel nieuwe stoffen op de drugmarkt wisselen en elkaar opvolgen.

3. GESCHIEDENIS

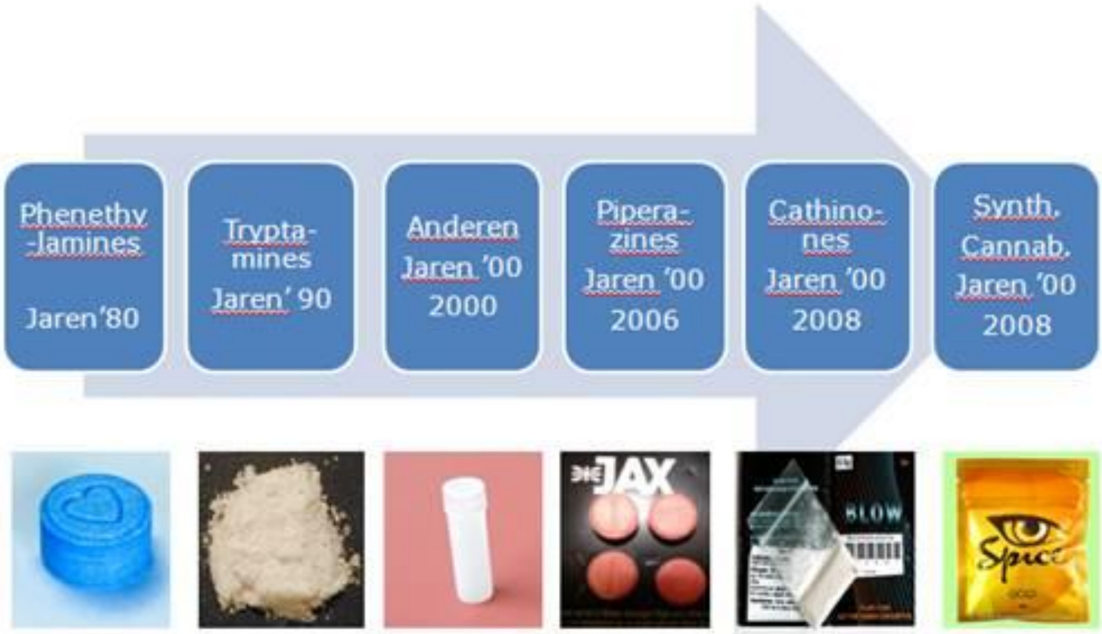
De drugmarkt is nooit statisch geweest en van tijd tot tijd verschijnen er nieuwe stoffen. Tot ongeveer tien jaar geleden werden de meeste NPS direct op de illegale markt verkocht. Ze werden geproduceerd in illegale labo's en verkocht onder de naam 'designer drugs'. Tot op zekere hoogte is dit nog steeds het geval. Bijvoorbeeld voor de stof 4-MA (4-methylamfetamine), een stof die illegaal wordt geproduceerd binnen de EU, en die de oorzaak was van zes overlijdens in België in 2011 en 2012. De opkomst van 'legal highs' betekende echter een belangrijke verandering op de drugmarkt, die begon met BZP en methylone en gevolgd werd door onder andere mephedrone. Vandaag worden de meeste NPS in China geproduceerd en geëxporteerd als onafgewerkte producten. In Europa worden ze vervolgens verder verwerkt, verpakt en verkocht op de markt van de 'legal highs'.

Deze ontwikkelingen zijn onder meer mogelijk geweest door de globalisering en de technologische ontwikkelingen. Het internet is een ideaal communicatiekanaal voor producenten om kennis en expertise omtrent de productie van NPS met elkaar te delen. Deze ontwikkelingen zorgden ervoor dat in het algemeen een meer open markt ontstond. Zo zijn er ook nieuwe opportuniteiten voor het maken van reclame voor en het verkopen van NPS zoals de verkoop via het internet en de verkoop in fysieke 'brick & mortar head shops'. Ook voor gebruikers is het internet gemakkelijk om ervaringen uit te wisselen en elkaar te adviseren in het gebruik van specifieke stoffen.

Deze ontwikkelingen hebben uiteraard bijgedragen tot de toename van het aantal, het aantal verschillende types en de beschikbaarheid van NPS in Europa. (EMCDDA-Europol, 2012)

3.1 NPS ZIJN NIET NIEUW

De manier waarop NPS op de markt verkocht worden is dus redelijk nieuw. De term 'nieuw' moet echter gerelativeerd worden. Sommige stoffen zijn helemaal niet nieuw maar werden gewoon nooit eerder onderzocht. NPS die buiten de internationale drugcontroleconventies vallen, zijn ook op zich geen nieuw fenomeen. Veel van deze stoffen werden in Europa gesynthetiseerd en gepatenteerd in de vroege jaren 1970 of zelfs eerder. De zes NPS-categorieën werden één voor één zichtbaar op de Europese drugmarkt (zie onderstaand schema).

NPS ontwikkelen zich erg snel en zijn erg moeilijk op te volgen. Sinds 1997 spelen het EMCDDA en Europol de hoofdrol in de detectie en het monitoren van NPS in Europa. Sinds die periode is het nieuwe drugfenomeen geëvolueerd van een marginaal gegeven naar één van de belangrijkste hedendaagse ontwikkelingen op het drugveld. In 2013 monitoren het EWS, als deelwerking van het EMCDDA, en Europol zo'n 300 NPS. Hiervoor beschikt elke EU-lidstaat over een nationaal Early Warning System (EWS), dat specifiek het verschijnen van NPS opvolgt. In België is het Belgian Early Warning System on Drugs hiervoor verantwoordelijk.

4. WETGEVING

Het is gebleken dat een snelle en efficiënte controle van de verspreiding en verkoop van NPS een hele uitdaging vormt. Landen binnen Europa proberen hier op verschillende manieren een antwoord op te bieden. Hier bekijken we welk pad de Belgische regering heeft gekozen.

4.1 HUIDIGE WET IN BELGIË

De vaakgebruikte naam 'Legal Highs' schept de illusie dat het om 'legale' stoffen gaat. In de praktijk gaan we er echter beter vanuit dat het meestal om producten gaat die 'nog niet illegaal' zijn in plaats van legaal.
Tot op heden (eind 2013) is de Belgische drugmarkt onderworpen aan het KB van 1998 tot reglementering van psychotrope stoffen [22 JANUARI 1998 - Koninklijk besluit tot houdende regeling van sommige psychotrope stoffen en betreffende risicobeperking en therapeutisch advies.] Daarin is elke drug en elke molecule afzonderlijk opgenomen. Het KB bevat een nominatieve lijst van stoffen die aan controle zijn onderworpen. Dat heeft het voordeel van de duidelijkheid, maar heeft tot nadeel dat nieuwe psychoactieve stoffen niet worden opgenomen in deze wetgeving. Groot- of kleinproducenten die op dit moment in laboratoria moleculen aanpassen – zodat ze buiten het juridische kader vallen maar wél nog psychoactief zijn – kunnen niet vervolgd worden. Wanneer op dit moment NPS verschijnen in België, moet de wetgeving telkens opnieuw aangepast worden. Het aanpassen van de wetgeving vergt tijd, variërend van enkele maanden tot ongeveer een jaar.
Daarmee hinkt de wetgeving constant achterop. Indien een stof wordt opgenomen in de wetgeving, wijzigen producenten meestal snel de chemische samenstelling van het product zodat het opnieuw aan de wetgeving ontsnapt. Het volstaat immers om één atoom aan de basisstructuur van een NPS te wijzigen om te ontsnappen aan de illegaliteit. Het proces van aanpassing van de wetgeving duurt gemiddeld ook langer dan het ontwerpen van een nieuwe aangepaste stof. Een bij voorbaat verloren strijd dus.

> Voorbeeld: Toen in de jaren '80 MDMA furore maakte onder de straatnaam xtc, werd die stof in de drugwet opgenomen. Slechts korte tijd daarna werd de Belgische markt vanuit Nederland overspoeld met MDEA, de ethylmodificatie van MDMA, bij wijze van alternatief voor de xtc-gebruiker. Een mooi voorbeeld van hoe de wetgeving altijd achterop hinkt.

4.2 NIEUWE WET IN BELGIË

Momenteel wordt gewerkt aan een nieuwe regelgeving, die in 2014 in werking zal treden. De regering heeft in 2013 een wetsontwerp goedgekeurd dat vertrekt vanuit chemische groepen, en niet meer vanuit afzonderlijke substanties. In plaats van een nominatieve lijst, wordt een generieke classificatie voor de NPS ingevoerd. Veel drugs zijn immers varianten op bepaalde scheikundige basisstructuren (bv. indolaminen, piperazinestructuren, cathinonen, …). Niet alleen de afzonderlijk geïdentificeerde stoffen worden opgenomen, maar ook de groepen van stoffen met een gedeeltelijk gemeenschappelijke chemische structuur. Daardoor zullen alle nieuwe psychoactieve varianten op deze structuur bij voorbaat illegaal zijn.
Met deze wet wordt geanticipeerd op marktontwikkelingen en de opkomst van nieuwe producten. Dit betekent dat de NPS al onder controle zullen staan nog voor ze op de markt komen in België en dat het continu updaten van de lijst psychotropen (zoals met KB 1998) niet meer nodig zal zijn.

Daarnaast verplicht de wet ook alle analytische laboratoria in België om nieuw ontdekte psychoactieve stoffen te rapporteren aan het Belgian Early Warning System on Drugs (BEWSD).

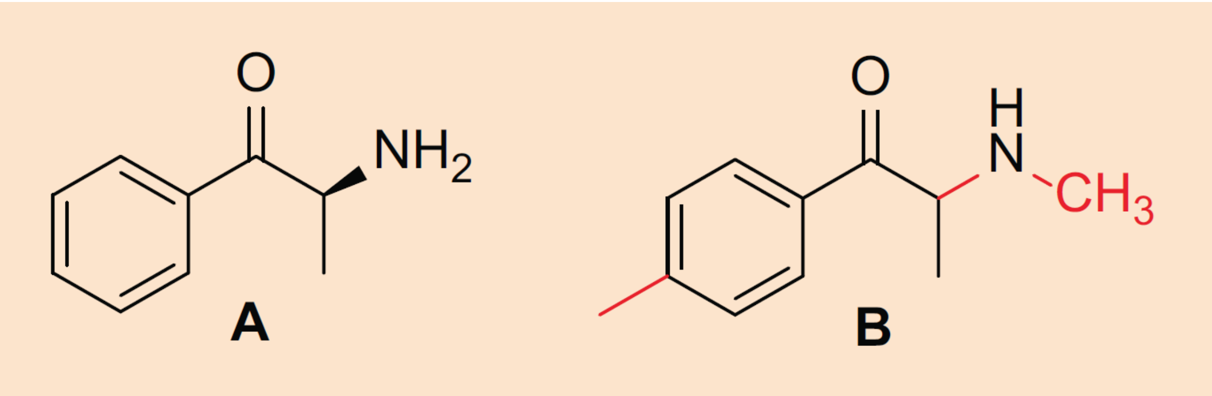
4.3 MEER OVER HET GENERIEK MODEL

De snelle veranderingen op de markt van NPS heeft wetgevers wereldwijd alert gemaakt op de noodzaak van een meer sluitende wetgeving. Met een groot aantal nieuwe niet-gereglementeerde psychoactieve stoffen die in Europa de kop opsteken, introduceren veel regeringen daarom wetten om de verkoop van dergelijke stoffen te verbieden of te reguleren. De bedoeling is uiteraard om te voorkomen dat de snel veranderende nieuwe stoffen de wetgeving omzeilen.
België is niet het enige land dat daarin kiest voor een generieke wetgeving. Ierland, het Verenigd Koninkrijk, Oostenrijk, Italië, Noorwegen, Cyprus, Luxemburg, Polen, Hongarije, Bulgarije, Letland, Malta, Litouwen en Luxemburg (EMCDDA, 2011) hebben bijvoorbeeld reeds een generieke of gelijkaardige wetgeving ingevoerd gericht op de illegale handel in synthetische cannabinoïden (Van Amsterdam, Nutt & Van Den Brink, 2013). Volgens de lidstaten die kiezen voor een generiek model, bereikt deze soort wetgeving de volgende doelstellingen:

1. minder mensen komen in aanraking met potentieel schadelijke drugs,
2. de wetgever kan tijdig ingrijpen als nieuwe NPS verschijnen op de markt,
3. NPS zijn voor een kortere tijd aanwezig op de markt en
4. niet elke nieuwe NPS moet worden onderzocht voordat het kan worden verboden.

4.3.1 Uitdagingen

Een generieke wetgeving is interessant wanneer het gaat om eenvoudige chemische analogen met een lage moleculaire massa. Wanneer visueel voorgesteld, is het zelfs voor niet-chemici mogelijk om de structurele gelijkenis bijvoorbeeld cathinone en mephedrone (zie afbeelding: A= cathinone, B= mephedrone. Bron: UNODC, 2013), methylone en MDMA, en DMT en 5-MeO-DMT te begrijpen.

(Bron: UNODC, 2013)

Met deze generieke benadering, blijven wel enkele uitdagingen bestaan:

1. Het vraagt een grote inspanning om alle mogelijke varianten van de uitgangsverbinding te beschrijven. Veel (bestaande of toekomstige) psychoactieve stoffen zijn immers structureel nauwelijks gerelateerd aan de 'moederverbinding' – zijnde de conventionele drug (zoals bijvoorbeeld het geval bij bepaalde cannabinoïden). Dat maakt het moeilijk om ze te herkennen en benoemen. Bij de toepassing van de generieke aanpak is daarom deskundige

kennis over de chemische samenstellingen heel belangrijk. (Van Amsterdam, Nutt & Van Den Brink, 2013)

2. Na een verbod op NPS, is het niet ondenkbaar dat de gebruiker zal terugkeren naar de illegaal beschikbare conventionele drugs (cannabis, ecstasy, cocaïne, amfetamine) (Kelleher et al., 2011).
3. Daarbij aansluitend zal de invoering van een generiek systeem de administratieve lasten van het bedrijfsleven, de economie en de overheid sterk doen toenemen. Voor stoffen die verboden zijn, kan voor bepaalde doeleinden een uitzondering of toelating aangevraagd worden. Het aantal aanvragen tot vrijstellingen zal dus sterk toenemen.
4. Ook met de nieuwe wetgeving, zal het een grote uitdaging blijven om aan burgers duidelijk te maken wat nu precies strafbaar is volgens de wet en wat niet.

4.4 EUROPESE WETGEVING

De Europese Commissie lanceerde in 2013 een voorstel om efficiënter op te treden tegen NPS. De Commissie voelt aan dat NPS een groeiend probleem vormen in Europa en dat de uiteenlopende nationale wetgevingen vaak tekort schieten om hier een proactief antwoord op te bieden. Ook de huidige EU-bepalingen zoals de Council Decision 2005/387/JHA komen te kort in het reguleren van NPS. De snelle verspreiding van NPS en het groeiende aantal stoffen worden hierdoor niet tegengehouden.

Volgens de Commissie is het beleid binnen Europa op dit moment te divers. De uiteenlopende strategieën van lidstaten kunnen een negatief effect hebben voor andere lidstaten. Nationale maatregelen begrenzen de handel in sommige stoffen en verhinderen zo de ontwikkeling van legitiem gebruik voor bepaalde doeleinden. Daarnaast kan bij een nationaal verbod het probleem of de productie verschuiven van lidstaat naar lidstaat. Wanneer een stof illegaal wordt in een bepaald land kan het mogelijks nog altijd worden verkocht in een buurland of gewoon via het internet.

Om de gezondheid van consumenten te waarborgen en om legitieme handel in NPS te faciliteren oppert de Europese Commissie een voorstel tot Europees wetgevend kader met gemeenschappelijke Europese regels voor de aanpak van dit probleem. Aan deze doelstellingen zal gewerkt worden door een snellere identificatie en taxatie van risico’s van NPS en door de beschikbaarheid van (mogelijks) gevaarlijke stoffen in te perken. Een samenhangende aanpak van NPS doorheen heel Europa zal op wettelijk vlak duidelijkheid creëren in verband met het legitiem handelen in deze stoffen. Het zou ook de consumentbescherming tegoed komen. De Commissie wil met deze aanpak zorgen voor consistentie tussen nationale wijzen van aanpak en het risico op verschuiving van de problemen tussen verschillende lidstaten inperken.

Nog meer concreet omvat het voorstel volgende acties:

- de kwantiteit en kwaliteit verbeteren van het delen van informatie en onderzoek naar NPS tussen lidstaten en EU;
- het identificeren, monitoren en taxeren van NPS versnellen alsook zorgen voor snellere beslissingen inzake de schadelijkheid van NPS;
- de beschikbaarheid van NPS beperken die een risico vormen voor de gezondheid en veiligheid van consumenten;
- ervoor zorgen dat restrictieve maatregelen in de aanpak van NPS de legitieme handel niet verhinderen;
- ervoor zorgen dat restrictieve maatregelen in verhouding zijn tot het risico dat bepaalde stoffen stellen in overeenstemming met het Charter of Fundamental Rights of the EU (EU Charter).

Met de nieuwe procedure zal Europa binnen tien maanden kunnen optreden om een stof van de markt te halen. Dit in tegenstelling tot het gemiddelde van twee jaar dat het landen vandaag kost.

In ernstige gevallen kunnen stoffen zelfs onmiddellijk gedurende één jaar van de markt gehaald worden.
De Commissie zal de implementatie en evaluatie van het voorstel organiseren. Het EMCDDA en Europol, die informatie verzamelen door middel van het EWS, zullen jaarlijks een rapport publiceren dat de implementatie van het nieuwe instrument monitort.

5. CIJFERS

Om de omvang van de NPS-problematiek in kaart te brengen, zijn cijfers belangrijk. Ook om de evoluties van gebruik te kunnen opvolgen en om adequaat en preventief te kunnen optreden. Er zijn echter niet veel cijfers voorhanden over het gebruik van NPS.
De data die er wel zijn, zijn bovendien niet makkelijk te interpreteren. Door de diverse definities die worden gebruikt om het fenomeen te duiden, is het niet altijd duidelijk of gebruikers het over hetzelfde hebben. Daarbij kennen de meeste gebruikers niet de exacte (benamingen van de) stoffen die ze nemen onder andere door de verkeerd vermelde chemische bestanddelen en verkeerde of misleidende namen van de producten. Dit is vooral het geval bij de 'legal highs' die merknamen gebruiken terwijl er geen enkele informatie wordt gegeven over de inhoud. Daarbij wisselt de inhoud van 'legal highs' vaak terwijl het product wel dezelfde naam blijft behouden (zoals bij veel kruidenmixen met synthetische cannabinoïden).
Een ander probleem is dat er altijd enige tijd over gaat voordat nieuwe cijfers gerapporteerd worden. De NPS-markt is erg dynamisch en NPS volgen elkaar heel snel op. Dat maakt dat cijfers waarschijnlijk de markt niet meer dekken op het moment dat ze bekendgemaakt worden. (EMCDDA-Europol, 2012)

We bekijken hier beschikbare gegevens van drie verschillende strekkingen:

1. **Gebruikscijfers** van Europa onderzocht met de Eurobarometer (Europese Commissie, 2011) en gebruikscijfers verkregen in de uitgaanssector in België (VAD, Vitalsounds en Breakline).
2. **Opsporing van nieuwe stoffen** die opduiken in Europa in het algemeen (EMCDDA-Europol, 2012) en specifiek binnen uitgaanssetting (TTR3 –Tedi Trend Report, 2013).
3. **Inbeslagnames** van NPS met gegevens van de UNODC questionnaire on NPS van 2012.

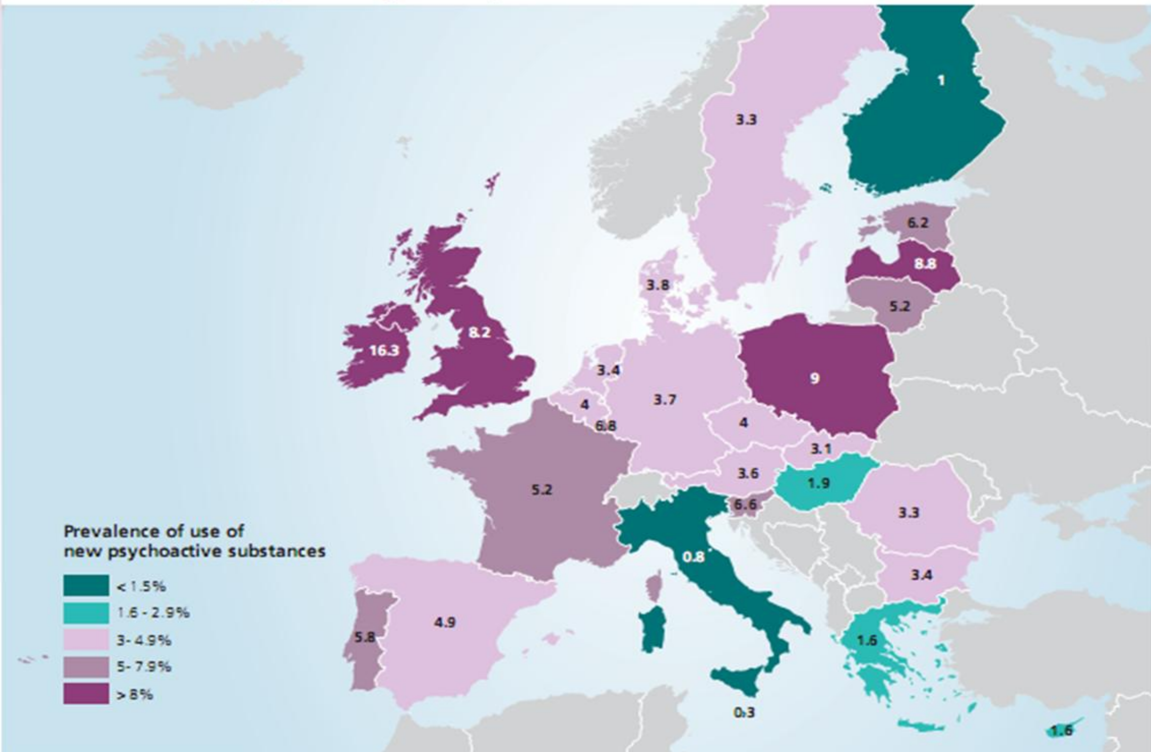
5.1 GEBRUIKSCIJFERS

Het gebruik van NPS is veel minder goed bestudeerd dan het gebruik van klassieke drugs. Toch lijkt het erop dat een groter wordende groep jongeren experimenteert met NPS.

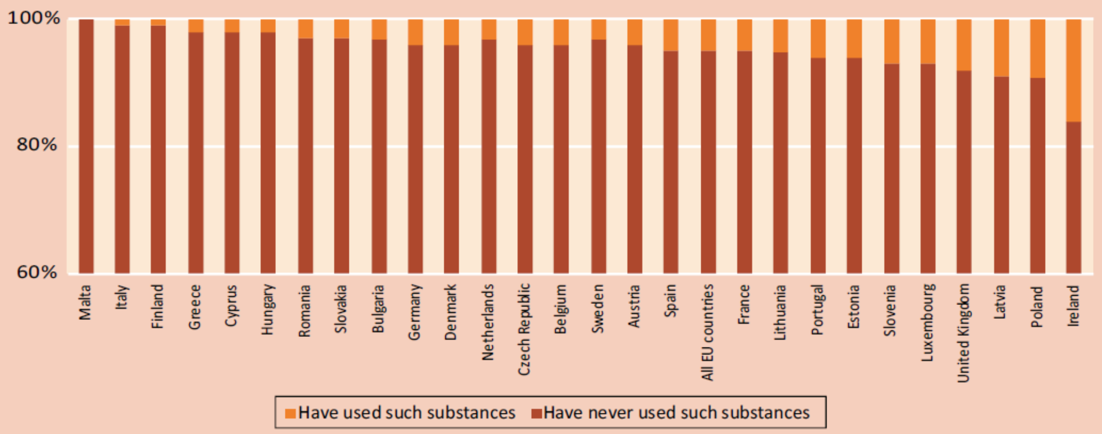
5.1.1 Europa

Weinig Europese studies bevragen consequent het gebruik van NPS. Een goede referentie is de Eurobarometer (Europese Commissie, 2011), die in de EU-lidsten druggebruik bij adolescenten onderzoekt. In 2011 bevroeg de Eurobarometer "Youth attitudes on Drugs" voor de eerste keer de ervaringen en houdingen ten opzichte van NPS of 'legal highs'. NPS werden hier omschreven als "a large number of new unregulated compounds that imitate the effects of illicit drugs (so-called new psychoactive substances or 'legal highs')".
Er werden meer dan 12 000 jongeren tussen 15 en 24 jaar uit de 27 EU-lidstaten bevraagd. 5% van de respondenten gaven aan NPS te hebben gebruikt. De landen waar het hoogst werd gescoord waren Ierland met 16%, Polen met 9%, Letland met 8.8% en het VK met 8%. Italië (0.8%), Finland (1%) en Griekenland (1.6%) scoorden het laagst op NPS-gebruik. België zit in de middenmoot, met 4% van de jongeren die zeggen ooit NPS te hebben gebruikt (zie onderstaande kaart en grafiek) (UNODC, 2013)

Map 2. Experience with legal substances that imitate the effects of illicit drugs in the European Union among persons aged 15-24, 2011

European Union: lifetime prevalence of NPS use in EU Member States

Source: Flash Eurobarometer 330. Youth Attitudes on Drugs. Analytical report. May 2011.
Base: all respondents, % by country

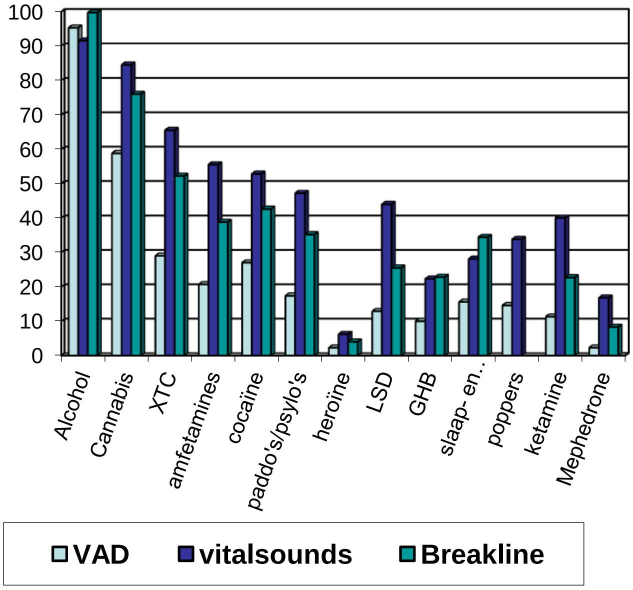
5.1.2 België

Ook in België zijn de beschikbare cijfergegevens over het gebruik van NPS beperkt. We kunnen hier enkel over Vlaamse cijfers van het VAD-uitgaansonderzoek (over GHB, ketamine, mephedrone, smart drugs), Breakline (inclusief 2C-B) en Vitalsounds rapporteren.
In de resultaten van het VAD-uitgaansonderzoek van 2012 zien we dat het laatstejaarsgebruik van smart products, ketamine, GHB en mefedrone relatief laag blijft. In de bevindingen is het verschil tussen occasioneel en regelmatig gebruik interessant (zie onderstaande tabel). We zien dat respondenten die NPS gebruiken vaker occasioneel gebruiken. Regelmatig gebruik van deze vier NPS komt zelden voor.

Tabel 6: Frequentie van middelengebruik tijdens het laatste jaar, in drie categorieën (in %), 2012

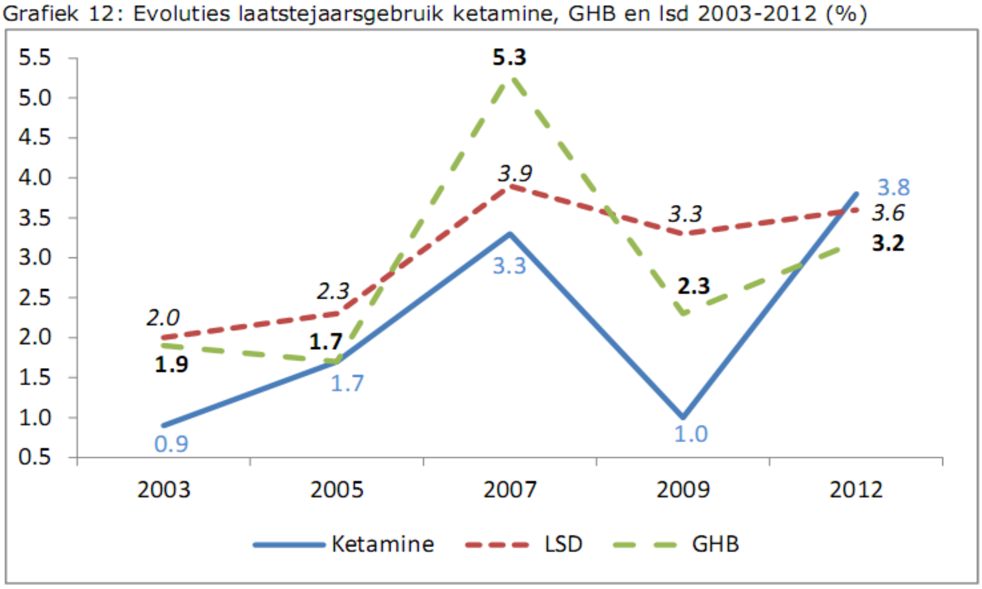
	Niet gebruik	***Occasioneel gebruik***	***Regelmatig gebruik***	***Totaal laatstejaarsgebruik (occasioneel + regelmatig gebruik)***
Alcohol	10,1	31,9	58,0	89,9
Energy drinks	38,2	39,8	22,0	61,8
Tabak	44,4	11,5	44,1	55,6
Alcohol in combinatie met energy drinks	52,8	33,3	13,9	47,2
Cannabis	67,6	18,4	14,0	32,4
Xtc	83,2	14,7	2,1	16,8
Cocaïne	86,4	11,9	1,7	13,6
Opwekkende medicatie	91,9	4,4	3,6	8,1
Speed	91,9	6,1	2,0	8,1
Smart products	92,3	7,1	0,7	7,7
Kalmeringsmiddelen	94,9	4,0	1,2	5,1
Ketamine	96,2	2,8	1,0	3,8
Lsd	96,4	3,5	0,2	3,6
GHB	96,8	2,8	0,3	3,2
Poppers	97,2	2,2	0,7	2,8
Psilo's/paddo's	97,8	1,7	0,5	2,2
Anabole steroïden	98,3	1,0	0,7	1,7
Mefedrone	99,2	0,7	0,2	0,8
Heroïne	99,3	0,3	0,4	0,7

In onderstaande grafiek staan de cijfers van VAD, Vitalsounds en Breakline (allen 2012) naast elkaar over het ooit-gebruik van GHB, ketamine en mephedrone. De redelijk grote verschillen zijn deels te wijten aan verschillen in onderzoeksmethodologie. GHB, ketamine en mephedrone zijn vaker aanwezig op de dansvloer, precies de setting waar Vitalsounds en Breakline hun cijfers verzamelden. Het VAD-uitgaansonderzoek bevraagt naast mensen in clubs vooral uitgaanders op festivals waar deze NPS minder worden gebruikt.

Het gebruik van ketamine en GHB schommelt tussen 2003 en 2012 (VAD-uitgaansonderzoek, 2012), maar lijkt toch licht te stijgen over de tijd. Hoe dan ook blijft het gebruik van NPS in België beperkt tot een relatief kleine groep.

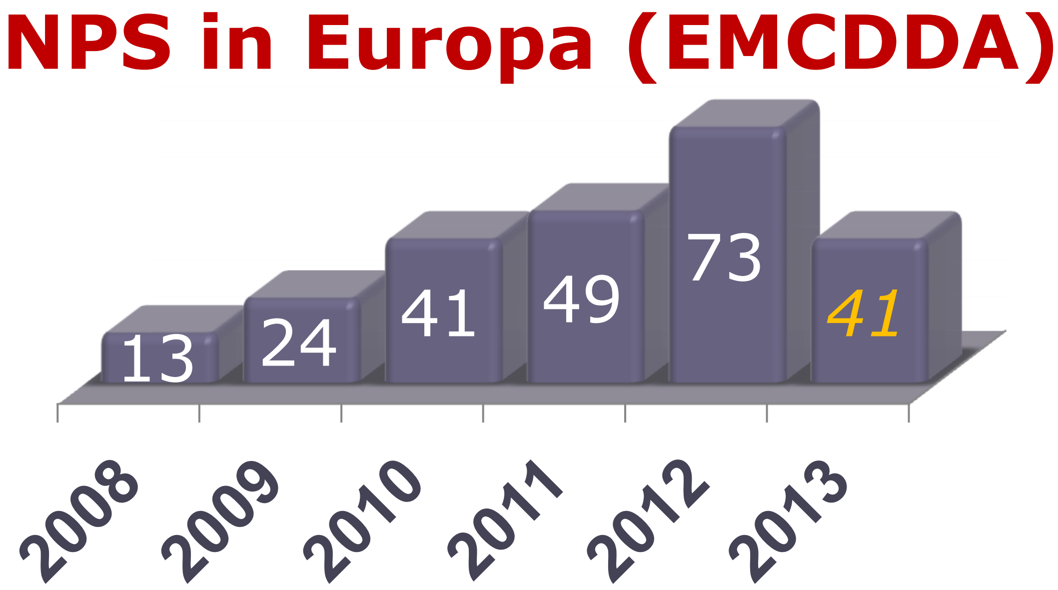
Grafiek 12: Evoluties laatstejaarsgebruik ketamine, GHB en lsd 2003-2012 (%)

5.2 OPSPORING VAN NIEUWE STOFFEN

5.2.1 NPS opgedoken in Europa

Om een zicht te krijgen op de hoeveelheid NPS die in omloop zijn, zijn naast cijfers van gebruik ook de gegevens over het aantal NPS die opduiken interessant.
Uit de wereldwijde bevraging van United Nations Office on Drugs and Crime (2013) blijkt dat NPS over de hele wereld verspreid zijn. Landen doen melding van de verschijning van NPS in Europa (31 landen of 94% van de Europese respondenten), gevolgd door Azië (19 landen en gebieden, of 86% van de respondenten), Noord- en Zuid-Amerika (11 landen of 92% van de respondenten), Afrika (7 landen of 70% van de respondenten) en Oceanië (2 landen of alle respondenten).
Uit gegevens van het EWS zien we dat er over de jaren heen redelijk grote verschillen zijn in de mate waarin NPS worden aangetroffen (zie onderstaande grafiek). (EMCDDA-Europol, 2012)

In 2012 werden in totaal 73 NPS gemeld door het EWS. Dit in vergelijking met 49 NPS in 2011, 41 in 2010 en 24 in 2009. Van januari tot september werden in 2013 al 41 NPS gevonden. De kans bestaat dus dat het aantal in 2013 hoger zal liggen dan in 2012.
In totaal is het aantal stoffen dat in de laatste twee jaar ontdekt werd, meer dan de helft van het totaal aantal stoffen dat onder de Council Decision valt sinds mei 2005. Uit de gegevens blijkt dat er twee grote groepen zijn: de synthetische cannabinoïden, die verkocht worden als alternatief voor cannabis, en de synthetische amfetamine-derivaten en stimulantia, aan de man gebracht als alternatief voor ecstasy.
Hier volgt een overzicht van de recent gevonden stoffen per categorie:

1. **Synthetische cannabinoïden**

   In 2012 meldde het EWS 30 nieuwe synthetische cannabinoïden. Deze stoffen vormen de grootste groep die wordt gemonitord door het EWS. Sinds 2008 raakten 74 van de stoffen bekend. Omdat deze groep eerder is gegroepeerd op basis van de werking van de stoffen (en niet op basis van hun chemische familie, zoals het geval is bij de andere vier groepen) moet wel voorzichtig worden omgesprongen met het vergelijken van cijfers.

2. Fenethylaminen

In 2012 werden 14 nieuwe fenethylaminen gemeld door het EWS. Dit is meer dan het dubbel van het aantal dat in 2011 werd gemeld.

3. Tryptaminen

In 2012 werden vier nieuwe tryptaminenderivaten gemeld door het EWS. Dit is meer dan het aantal dat werd ontdekt in de voorbij drie jaar samen, maar het blijft erg beperkt.

4. Cathinonen

In 2012 werden vijf nieuwe synthetische cathinonenderivaten gemeld door het EWS. Dit is minder dan het jaar ervoor, waarin acht nieuwe stoffen werden gemeld en nog minder dan in 2010 toen er 15 nieuwe opdoken.

5. Piperazinen

In 2012 werd slechts één nieuwe piperazine gemeld door het EWS. Het ging om de stof 1(3methylbenzyl)piperazine, wat een derivaat is van benzylpiperazine (BZP) en een structurele isomeer van methylbenzylpiperazine (MBZP). Deze stof werd ontdekt in een urinestaal samen met het synthetische cationenderivaat MDPV (methylenedioxypyrovalerone), wat al aan het EWS werd gemeld in 2008. Sinds 2008 werden in totaal slechts twee nieuwe piperazinenderivaten ontdekt.

6. Diverse anderen

In 2012 werden in totaal 19 diverse andere stoffen gemeld door het EWS. Wat opviel is dat het om verschillende derivaten van conventionele drugs ging. Bijvoorbeeld 5-APDB, 6-APDB en 5-APDI wat derivaten zijn van de stimulerende stof methylenedioxiamfetamine (MDA). Dit zijn stoffen die slechts heel kleine verschillen tonen op stoffen die in 2011 gevonden werden. Nogmaals een teken van de snel evoluerende nieuwe drugmarkt.

Verder bevatte deze categorie ook een aantal geneesmiddelen of derivaten daarvan. Een voorbeeld daarvan is phenibut, een derivaat van de remmende neurotransmitter gamma-aminoboterzuur (GABA).

5.2.2 Specifiek binnen uitgaanssettings

In de periode van januari tot juni 2013 werden trends in het uitgaansleven opgevolgd door het Trans-European Drug Information project (TEDI) (TTR3 –Tedi Trend Report). Dit gebeurde via rapportering door vijf 'Harm-Reduction'groepen in vier landen[5]: België (Modus Vivendi), Spanje (AiLaket!! en Energy Control), Oostenrijk (Checkit!) en Zwitserland (Saferparty.ch).

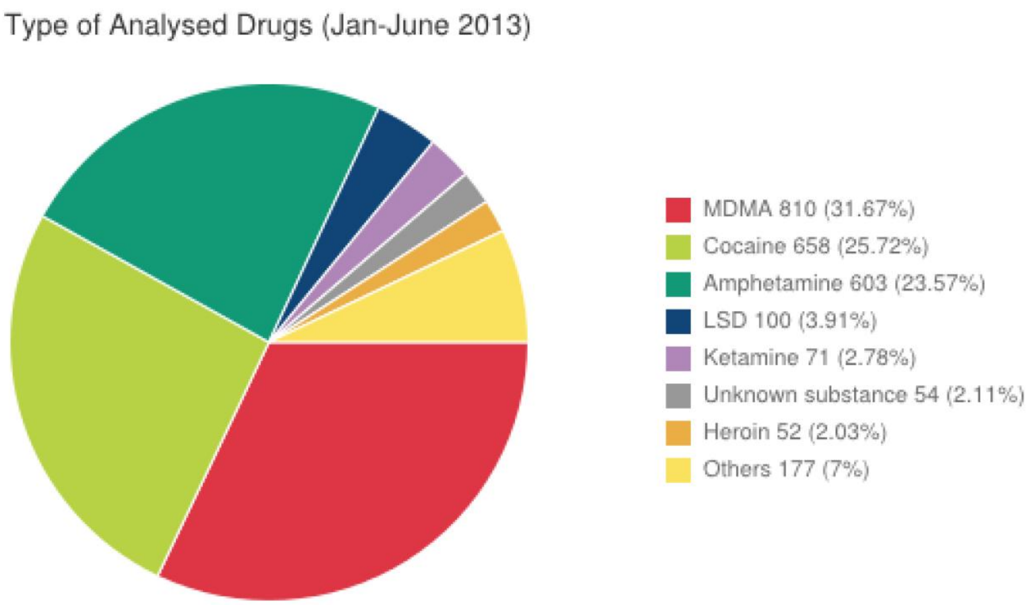
Er werden elf nieuwe stoffen ontdekt waaronder NPS zoals: 3-methylmethcathinone, 3,4-DMMA, TMA-2 en W-15 (1-Phenylethylpiperidylidene-2-(4-chloorfenyl) sulfonamide). Onlangs werden ook verschillende versnijdingsstoffen in NPS ontdekt die bekend zijn als geneesmiddelen op voorschrift: zoals Bisoprolol, Chlorprothixenum, Lansoprazol en Lormetazepam. (TTR3 – Tedi Trend Report, 2013)

5.2.3 Klassieke drugs versus NPS

Uit de analyses van het Tedi Trend Report (2013) kan ook de verhouding afgeleid worden tussen klassieke drugs en NPS die gebruikt worden in uitgaanssettings. De meest geanalyseerde drugstalen waren MDMA (31.67%), cocaïne (25.72%) en amfetamine (23.57%). Deze drie samen maken 81% uit van het totaal aantal geanalyseerde stalen. Die bevindingen lopen gelijk aan de twee vorige trendrapporten. In dit rapport bleken echter ook het aantal stalen lsd (3.91%),

[5] Spanje analyseerde 124 stalen via AiLaket!! en 1253 via Energy Control. Checkit! analyseerde in Oostenrijk 609 stalen. Door het Belgische Modus Vivendi werden 34 stalen geanalyseerd en door het Zwitserse Saferparty.ch 538 stalen.

ketamine (2.78%), en heroïne (2.03%) significant. Opvallend is dat in 2.11% van de gevallen de gebruikers niet wisten wat ze hadden gebruikt.
7% van de stalen (n=2,558) hoort thuis onder de categorie 'andere', waarmee andere stoffen dan conventionele, illegale drugs worden bedoeld. Volgende stoffen werden aangetroffen: 2C-B (n=23), methamphetamine (n=16), DMT (n=13), mescaline (n=12), methoxetamine (n=11), methylone (n=8), mephedrone (n=8), MDA (n=6), GHB (n=3) en 4-MEC (n=3).
Ketamine (2.78%) is ook een NPS en bij 'unknown substances' (2.11%) zitten waarschijnlijk ook enkele NPS. Dat maakt dat we kunnen stellen dat ongeveer 10% van de onderzochte stalen NPS betroffen. Het blijft een relatief klein aandeel vormen in het totale aantal drugs die worden gebruikt. Zeker binnen een uitgaanssetting, wat toch als de voornaamste setting van NPS-gebruik wordt beschouwd.

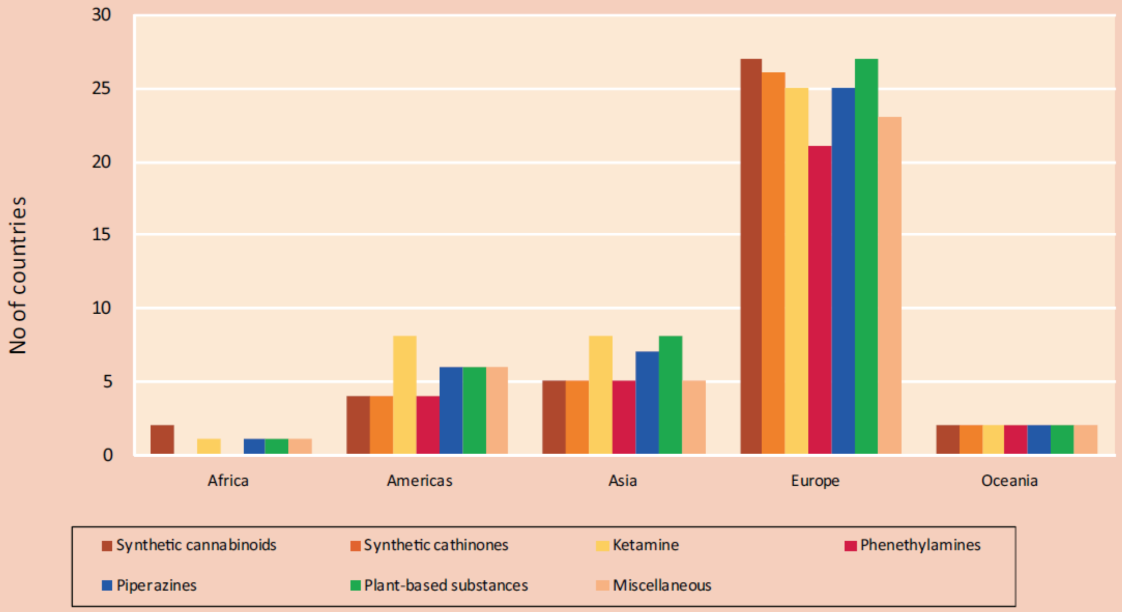

5.3 INBESLAGNAMES

In de UNODC vragenlijst over NPS van 2012 waren synthetische cannabinoïden de meest inbeslaggenomen NPS in Afrika en Europa. Ketamine was de meest in beslag genomen NPS in Noord- en Zuid-Amerika en Azië. In Australië en Nieuw-Zeeland werden alle zes NPS-groepen in beslag genomen. Uit de resultaten bleek dat de trends van NPS wisselend zijn. De inbeslagnames van ketamine, fenethylaminen en piperazinen zijn min of meer stabiel gebleven over de afgelopen vier jaar. Maar expertwaarnemingen wijzen op stijgende trends voor synthetische cannabinoïden, synthetische cathinonen en plantaardige stoffen.

Wat verder opviel is dat NPS schijnbaar veel meer in Europa voorkomen dan elders in de wereld. (Zie onderstaande grafiek van UNODC questionnaire on NPS, 2012)

Regional emergence by new psychoactive substances group

Source: UNODC questionnaire on NPS, 2012

6. DE HANDEL IN NPS

Kenmerkend voor de dynamische NPS-markt is de snelheid waarmee leveranciers de drugwetgeving omzeilen. Ze doen dit door steeds opnieuw alternatieven voor conventionele illegale drugs aan te bieden en door de toepassing van moderne (en agressieve) marketingstrategieën.
Door die dynamiek is het erg moeilijk om de handel in NPS op te volgen of te controleren. We werpen hier een licht op de productie en de distributie van NPS en de marketingstrategieën waarmee ze aan de man worden gebracht.

6.1 PRODUCTIE

NPS worden vaak vervaardigd in chemische laboratoria buiten Europa en vervolgens legaal ingevoerd. Daar lijken twee manieren voor te zijn:

- of ze worden ingevoerd als chemicaliën die binnen Europa nog verder verwerkt en verpakt moeten worden. Zo werden er al faciliteiten voor de verwerking en verpakking van de stoffen in beslag genomen binnen de EU zelf, zelfs in België.
- of ze worden ingevoegd als reeds afgewerkte en verpakte producten.

De bronlanden van precursoren zijn moeilijk te achterhalen en lijken vaak te wisselen. Maar precursoren die online te koop worden aangeboden, lijken meestal afkomstig te zijn van chemische leveranciers uit China. Ook middelen die verkocht worden als 'legal highs' worden meestal uit China en, in mindere mate, India geïmporteerd. Ook de drugvangsten in Europa wijzen erop dat NPS vooral afkomstig zijn uit China. Productie binnen de EU wordt zelden gerapporteerd aan Europol (EMCDDA-Europol, 2012).
Ook in de 'UNODC questionnaire on new psychoactive substances' van 2012 (UNODC, 2013), kwam Azië naar voor als hoofdregio voor NPS-export. Azië werd gevolgd door Europa, Noord- en Zuid-Amerika, Afrika en Oceanië. In Azië werden China en India het vaakst genoemd als bronnen van NPS. In Europa werden diverse landen vermeld (Tsjechië, Hongarije, Nederland, Portugal, Spanje, Oekraïne en het Verenigd Koninkrijk). Binnenlandse productie werd gemeld door verschillende landen van Noord- en Zuid-Amerika, Azië en Europa.
Er zijn waarschijnlijk verschillende redenen waarom China (en India) aantrekkelijke landen zijn voor het produceren van NPS. Drugproducenten maken voor de productie gretig gebruik van de geglobaliseerde markteconomie. Het biedt hen mogelijkheden voor een nieuwe en meer dynamische drugmarkt. Zo kan de productie van NPS relatief goedkoop gebeuren in landen als China en India. (EMCDDA-Europol, 2012)

Voor de synthese van NPS zijn mogelijks meer gesofisticeerde methodes en middelen nodig dan bij het produceren van klassieke synthetische drugs zoals amfetamine en MDMA. Ook dat kan een reden zijn waarom de synthese vooral in gespecialiseerde labo's in China en India gebeurt. Als EU-lidstaten de illegale productie van NPS melden, gaat het vooral om het mixen en het verpakken van stoffen. Dus niet over de eigenlijke synthese van stoffen.
België is een belangrijk land omwille van de lokale grootschalige productie en wereldwijde distributie van 'Legal highs' (Van Camp, Studiedag Nieuwe Drugs, 11 oktober 2013). Dit betekent dat een hoge hoeveelheid NPS worden geïmporteerd in België. Belgische "bedrijven" produceren vooral "synthetische cannabis" op industrieel niveau.

Wat hier wordt geproduceerd dient vooral voor export (handel via het internet, postdiensten en internationale koeriersdiensten).

> Voorbeeld: In West-Vlaanderen werd een labo opgedoekt waarbij alle producten en machines duidelijk bedoeld waren voor het mengen van plantenmateriaal met synthetische cannabinoïden.- Het labo was tien maanden actief in de productie en verkoop van de synthetische cannabis (Bron Laatste Nieuws, 26/11/2013. 'Mogelijk 10 jaar cel voor producenten synthetische cannabis.' © 2013 Het Laatste Nieuws.)

6.2 DISTRIBUTIE

NPS worden zowel aangeboden op het internet (met levering via koeriers of de reguliere post) als in fysieke 'offline' winkels.

6.2.1 Internet

Het internet werd door alle regio's (UNODC, 2013) genoemd als een belangrijke bron van NPS. De wereldwijde internetmarketing en- handel heeft zich de voorbij jaren sterk ontwikkeld. De nieuwe mogelijkheden om online informatie te bieden, reclame te maken en producten te verkopen, spelen een belangrijke rol bij de NPS-markt.

Internet snapshots door het EWS wezen op een toename van de online beschikbaarheid van NPS door de jaren heen. Het aantal online shops dat 'legal highs' verkoopt in de EU is gestegen van 170 in januari 2010, tot 314 in januari 2011 en 693 internet shops in januari 2012. Wat echter niet uit te maken valt, is of het gaat om een effectieve stijging van het aantal winkels, dan wel om een betere screening ervan.

In de online shops wordt over het algemeen weinig informatie meegedeeld aan de gebruikers over het type stof dat ze kopen. Wat verder opmerkelijk is, is dat sommige online shops niet enkel producten aanbieden voor particulier gebruik. Ze verkopen ook massahoeveelheden van stoffen die waarschijnlijk dienen voor doorverkoop.

Online handel via webshops is voor iedereen toegankelijk. Er bestaat echter zoiets als een 'deep web', waar illegale stoffen worden verhandeld door en voor mensen die daartoe toegang hebben gekregen. Deze webtoepassingen zijn niet zichtbaar via reguliere zoekmachines zoals Google. Het is niet vast te stellen hoeveel NPS via het 'deep web' worden verhandeld.

Hoewel het aantal shops stijgt en internet als belangrijke bron naar voor komt uit de UNODC Questionnaire (2013), blijft de impact van het internet onduidelijk. De Flash Barometer (European Commission, 2011) vond dat slechts 7% van de NPS-gebruikers (respondenten: jongeren tussen 15 en 24 jaar) NPS kochten via het internet. De meeste gebruikers kregen NPS van een vriend (54%), kochten het tijdens feestjes of in een nachtclub (37%) of in een gespecialiseerde winkel (33%). Ook Kroatisch onderzoek (Jerkovic et al, 2013) vond dat 10.4% van de gebruikers NPS kochten via het internet. De meerderheid verkreeg het via een vriend (48.6%). Verder kocht 38.2% NPS aan in een 'fysieke winkel' en 27.8% via een dealer.

6.2.2 Fysieke winkels

Naast internetshops, worden de producten ook in 'real life' aangeboden via fysieke winkels. Deze winkels worden ook smartshops, headshops of brick & mortar shops genoemd. Er is momenteel, anno 2013, geen enkele Belgische smartshop bekend.

1. SMARTSHOPS

Sinds het midden van de jaren '90 wordt in gespecialiseerde handelszaken een breed gamma van zogenaamde 'smartdrugs' aangeboden. 'Smartshops' stellen hun koopwaar veelal voor als een legaal en veilig alternatief voor illegale drugs. Sommige shops baten ook een online winkel uit.

Naar Nederlands voorbeeld werden ook in België vanaf 1995 enkele smartshops opgericht. Als reactie daarop vaardigde de Belgische regering op 29 augustus 1997 een KB uit betreffende: "…de fabricage van en de handel in voedingsmiddelen die uit planten of plantenbereidingen samengesteld zijn of deze bevatten". In de aanhef van dit Koninklijk Besluit wordt uitdrukkelijk naar het fenomeen smartshops verwezen (Wauters, 2009):

> "Gelet op de dringende noodzakelijkheid gemotiveerd door de omstandigheid dat bij een controle-actie van de Eetwareninspectie (na klacht van het Vast Secretariaat voor het preventiebeleid) is gebleken dat in verscheidene verkooppunten, zogenaamde "smartshops", producten worden aangeboden, onder de benaming "eco-drugs", "smart-pills", "energy-drinks" "pepdranken", … waarvan sommige uit potentieel toxische planten zijn bereid. Dergelijke producten kunnen de gezondheid van de verbruikers ernstig schaden. Om op een wettelijke basis snel te kunnen ingrijpen en deze gevaarlijke producten te verbieden, in beslag te nemen en te vernietigen, is dit koninklijk besluit noodzakelijk".
>
> Na publicatie van het KB van 29 augustus 1997 was het assortiment dat nog kon worden aangeboden zodanig beperkt, dat het niet meer rendabel was om in België een smartshop uit te baten.
>
> Voorbeeld: Polen
> Op 2 oktober 2010 maakte de Inspectie voor de Gezondheidszorg van de Poolse Staat (Glowny Inspektorat Sanitarny) een controversiële beslissing door bijna 1.400 smart shops (dopalacze) te sluiten en verzegelen. Een paar weken na de operatie werd een wet doorgevoegd om alle openbare verkoop van psychotrope en bewustzijnsveranderende drugs strafbaar te maken. Ook die stoffen die niet op de lijst van verboden psychotrope drugs in Polen stonden. Sommige van de drugs die werden verkocht in smartshops waren sinds maart 2009 (benzylpiperazine, Salvia divinorum) en 2010 (mephedrone) al verboden.
> Volgens de statistieken van het ministerie van Volksgezondheid, leverde het initiatief vrijwel direct positieve resultaten op. Het aantal patiënten op de toxicologische afdelingen in het ziekenhuis daalde tussen 14 en 18 oktober 2010 tot slechts 16 patiënten verspreid over het hele land. Vóór 14 oktober waren er 18 sterfgevallen door overdosissen.

2. HEADSHOPS/BRICK & MORTAR SHOPS

'Headshops' kwamen vooral in het Verenigd Koninkrijk voor in de jaren 2000. De headshops opereren in principe niet illegaal gezien de producten die ze aanbieden worden gelabeld als 'niet voor menselijke consumptie'. Toch zijn ze niet zomaar legaal. Sommige substanties zijn wel opgenomen in wetgevingen en sommige NPS bevatten zelfs bestanddelen van klassieke illegale drugs.

De term 'brick & mortar shops' (baksteen en mortel) wijst er letterlijk op dat het om winkels gaat die fysiek aanwezig zijn. De term wordt gebruikt om het contrast met een online winkel aan te tonen. Het gaat dus vaak om bedrijven die eerst online hun producten aanboden en nu naast hun online shops ook fysiek te bezoeken zijn door hun klanten.

6.2.3 Distributie en de wet

Het geglobaliseerde karakter van NPS maakt het bijzonder moeilijk om de handel te controleren en in te perken. De import van NPS in de EU is moeilijk te voorkomen, omdat het verkeer van vracht- en postpakketen niet altijd grondig gescreened kan worden.
Daarnaast betekent het transnationale karakter van het internet dat nationale reguleringen slechts beperkte impact hebben op de handel. Online winkels overschrijden immers de nationale grenzen. De online handelaars bekijken waar wettelijke en regelgevende systemen ontoereikend zijn, om te kiezen van waaruit ze opereren. (EMCDDA-Europol, 2012)

China en India zijn ook wat betreft distributie aantrekkelijke landen omwille van de grote verschillen tussen de Europese drugwetten en die van China en India. Dit maakt de distributie van bepaalde stoffen mogelijk en uiteraard benutten de aanbieders van NPS die hiaten.

> Voorbeeld: Parallel aan het nieuwe drugfenomeen stijgt het aantal psychoactieve geneesmiddelen dat wordt misbruikt. Sommige van deze zijn toegelaten als geneesmiddelen in de EU (zoals pregabaline). Deze geneesmiddelen kunnen echter ook stoffen en producten bevatten die geen licentie hebben in de EU, zoals phenazepam en etizolam (benzodiazepinen). (EMCDDA- Europol, 2012)

6.2.4 Wie handelt in NPS?

Het is niet duidelijk in hoeverre de georganiseerde misdaad betrokken is bij de handel in NPS. Het lijkt er momenteel op dat de markt grotendeels wordt geleid door opportunistische ondernemers die profiteren van het internet om hun producten aan te bieden en te verkopen. (EMCDDA-Europol, 2012)
Toch stelde Europol vast dat de georganiseerde misdaad niet alleen de productie, handel en publiciteit van synthetische drugs onder haar vleugels neemt, maar ook nieuwe opportuniteiten op de markt afschuimt. Ze zijn steeds op zoek naar nieuwe mogelijkheden om nieuwe drugs te produceren, verpakken, mengen en vervoeren. Wat verder kan wijzen op de betrokkenheid van georganiseerde misdaad is dat legal highs soms klassieke illegale drugs bevatten. Deze zijn waarschijnlijk tijdens de productiefase in contact gekomen met die klassieke drugs (Brandt et al, 2010; Ramsey et al, 2010; EMCDDA-Europol, 2012).

6.3. MARKETINGSTRATEGIEËN

Het is opvallend hoe nieuwe drugs verkocht en verspreid worden op meer en meer gesofisticeerde manieren. Om hun product populair te maken gebruiken internethandelaars inventieve marketingstrategieën. Ze stoelen vaak op de idee dat ‘legal highs’ goede vervangers zijn voor gecontroleerde drugs. Naast de verschillende termen die worden gebruikt voor NPS, worden ze ook onder verschillende en misleidende namen verhandeld, zoals ‘bath salts’, ‘plant food’, … Daarbij worden NPS meestal verpakt in (snoepachtige) kleurrijke verpakkingen die de onschuld zelf lijken en bovendien in trek zijn bij een jongere doelgroep. Ook sociale media worden gebruikt als marketing tool.

Zo zetten gebruikers bijvoorbeeld video's op YouTube waarin de effecten van NPS worden beschreven en getoond. Dit zijn allemaal tekenen van een doordachte marketingstrategie van NPS-handelaars. (UNODC, 2013).

6.3.1 Als vervanging

Over het algemeen worden NPS aangeboden als vervangmiddel voor gevestigde gecontroleerde drugs die mogelijks moeilijk te verkrijgen zijn. Er werden ook NPS gevonden waarin gecontroleerde drugs waren verwerkt, mogelijks in een poging om de gecontroleerde drug te verstoppen.

> Een voorbeeld hiervan is het piperazinederivaat mCPP dat in 2004 in tabletten werd verkocht als xtc. Een mogelijke reden voor de opkomst van mCPP was de verminderde beschikbaarheid van chemische precursoren voor het aanmaken van MDMA. Dit, gekoppeld aan het feit dat mCPP een van de subjectieve effecten van MDMA lijkt na te bootsen en dat het wettelijk zou kunnen geproduceerd worden in Europa en elders, maakte het misschien een aantrekkelijk alternatief voor de producenten.
> Een ander voorbeeld: BZP werd bekend als 'party pillen' en werd veel verkocht op de markt van de open 'legal highs'. Een aantal van de tabletten die op de illegale markt in beslag werden genomen waren echter duidelijk bedoeld om te worden verkocht als ecstasy-tabletten, omdat ze de typische ecstasyafbeeldingen hadden.

6.3.2 Benamingen

Distributeurs en verkopers brengen hun producten aan de man als vervanging voor gecontroleerde drugs door het gebruik van namen die zinspelen op of klinken als gecontroleerde drugs, zoals: 'Snow blow' voor cocaïne of 'Xtacy' en 'Doves Red' voor MDMA. Veel voorkomende straatnamen van bekende, gecontroleerde drugs worden ook gebruikt (bv. de roepnaam "Charlie", wat ook Britse straattaal is voor cocaïne).

Verkopers van NPS hebben er belang bij om te vermommen dat het om psychoactieve drugs gaat. Zo kunnen ze de 'grijze gebieden' in de consumentenbescherming en drugwetgeving benutten. Daarom worden NPS verkocht onder uiteenlopende etiketten, zoals 'research chemicals', 'bath salts', 'plantenvoeding', 'luchtverfrissers', …. Meestal worden ze vergezeld van een bijsluiter die zegt dat de producten niet bestemd zijn voor menselijke consumptie. Producten die verkocht werden als 'research chemicals' en 'plantenvoeding' en in beslag werden genomen in Europa, bevatten soms gecontroleerde drugs. Dit was vooral het geval voor bepaalde cathinonen en piperazinen. (EMCDDA-Europol, 2012)

Verkopers doen ook pogingen om de consument te misleiden door synthetische drugs aan te bieden als 'natuurlijke' kruidenmengsels. Dat gebeurt vooral bij 'Spice'-producten die synthetische cannabinoïden bevatten. In de meerderheid van de gevallen, worden de synthetische stoffen niet vermeld op de verpakking van het product.

Een aantal van de nieuwe stoffen worden wel onder hun eigen naam verkocht (bijvoorbeeld 2C-B, ook wel bekend als 'Nexus', dat nu onder internationale controle staat) of als een 'speciale soort' van ecstasy (zoals mCPP). (UNODC, 2013)

7. RISICO'S

Door het ontbreken van wetenschappelijk onderzoek is het heel moeilijk om een inschatting te maken van de risico's van nieuwe drugs. De impact van het gebruik van NPS op de gezondheid is vrijwel volledig onbekend. Daardoor zijn de gebruikers letterlijk proefkonijnen. Het staat vast dat aan het gebruik van NPS serieuze risico's verbonden zijn omwille van diverse redenen:

1. Gebruikers van NPS hebben (vaak) niet in handen wat ze denken te hebben gekocht. NPS worden soms verkocht onder het mom van klassieke drugs. Ook al hebben ze soortgelijke effecten, de dosis en de risico's kunnen erg verschillen van deze van de klassieke drugs. (bijvoorbeeld 25I-NBOMe wordt verkocht als lsd maar is eigenlijk een phenetylamine). Daarnaast kan de inhoud van twee identiek dezelfde verpakkingen erg verschillen. Gebruikers kunnen daarom niet inschatten welke en hoeveel stoffen ze innemen en wat de effecten zullen zijn (BEWSD, 2012).

2. De juridische status van 'legal highs' kan de gebruiker verkeerdelijk de indruk geven dat NPS veilig zijn en dat het gebruik ervan dus zonder risico is (Corazza et al., 2012).

3. Het gebruik is daarnaast niet zonder risico omdat de nieuwe stoffen wetenschappelijk nog niet zijn onderzocht. Over de effecten en risico's op korte en lange termijn van klassieke drugs (heroïne, cocaïne, amfetamine, cannabis en psychedelica) is veel kennis beschikbaar. Er is echter zeer weinig tot niets bekend over de toxiciteit van NPS en de effecten en risico's op lange termijn. Ze lijken op die van klassieke drugs, maar het is niet bekend of NPS veiliger dan wel minder veilig zijn dan die klassieke drugs.

4. Het is niet zo dat risico's kunnen omschreven worden per NPS-categorie. De stoffen binnen de zes categorieën verschillen immers danig van elkaar en de effecten lopen uiteen van stimulerend tot hallucinogeen, enz. Dat maakt het moeilijk om de risico's in te schatten.

5. Bovendien is er minder ervaring voorhanden met 'veilig gebruik' in vergelijking tot klassieke illegale drugs. Er is ook weinig ervaring tot nu toe over de effecten van NPS in interactie met andere drugs.

6. Het gebrek aan klinische, wetenschappelijke informatie over de werking en eventueel schadelijke nevenwerkingen van NPS heeft o.a. als gevolg dat het voor medisch personeel zeer moeilijk is om de symptomen van een overdosering met een NPS te herkennen. Dit bemoeilijkt op zijn beurt de behandeling van de patiënt in het ziekenhuis. Zelfs indien een toxicologisch bloedonderzoek heeft plaatsgevonden, kan het zijn dat deze NPS niet gedetecteerd worden, omdat veel ziekenhuizen niet in staat zijn deze stoffen te herkennen.

7. Tot slot weten sommige producenten zelf niet wat ze precies produceren. Tijdens de uitwerking van de Joint report over 4-MA werden in Nederland verschillende productieplaatsen van 4-MA ontdekt (drie in 2010 en één in 2011). Het was in geen van de gevallen duidelijk of de criminelen die betrokken waren bij de productie ervan op de hoogte waren dat ze 4-MA produceerden. Sommige producenten dachten dat ze amfetamine maakten met de precursor BMK, terwijl het in feite ging om de precursor 4-methyl-BMK waar ze bijgevolg 4-MA van maakten. (EMCDDA-Europol, 2012)

7.1 DRUGSPECIFIEKE RISICO'S

Er is tot op heden niet veel fundamenteel onderzoek gebeurd naar de effecten en risico's van NPS. Bij wijze van voorbeeld geven we hier de risico's van enkele stoffen die tot op zekere hoogte aan onderzoek werden onderworpen:

- GHB en GBL: De zeer verslavende stoffen gamma-hydroxyboterzuur (GHB) en gamma butylolactone (GBL) zijn erg dosisgevoelig. Dat maakt het erg moeilijk in te schatten hoeveel men ervan in het lichaam heeft en wanneer men best stopt. De marge tussen de gewenste dosis en een overdosering is hierdoor ook erg gering.

- 4-FA: De effecten van NPS lijken vaak op die van de klassieke drugs die ze willen imiteren. De risico's van een NPS kunnen echter verschillen van die van de klassieke drug.

  > Voorbeeld: het farmacologisch profiel van 4-fluoroamphetamine (4-FA) is vergelijkbaar met dat van amfetamine, maar het is minder krachtig en minder toxisch dan amfetamine. De NPS 4-methyl-amfetamine (4-MA) is daarentegen veel toxischer en schadelijker voor het lichaam dan amfetamine (Blanckaert et al., 2013).

- Synthetische cannabinoïden zijn veel krachtiger dan THC (bv. JWH-210 en JWH-081 zijn respectievelijk 90 en 35 maal krachtiger dan THC). Die krachtige analogen in Spice-producten hebben geleid tot bijna-dodelijke ongevallen na een overdosering. Daarbij bevat de natuurlijke drug (cannabis) componenten die een beschermend effect hebben, zoals cannabidiol (CBD) en cannabinol (CBN). In Spice ontbreekt dit beschermende effect.
  De risico's van synthetische cannabinoïden lijken sterk op die van cannabis. Ze kunnen psychotische episodes en paniekaanvallen veroorzaken, hartslag verhogen, bloeddruk doen stijgen, leiden tot overgeven en krampen, en mogelijks organen beschadigen. Sommige stoffen zijn daarbij zeer verslavend. Het verschil met cannabis is dat de effecten van synthetische cannabinoïden sterker zijn en de risico's moeilijker te voorspellen (Brochure: Synthetic Cannabinoids: Herbal Incense/Herbal Blends).

Europe Against Drugs, Eurad (2012) zette enkele mogelijke risico's van NPS op een rijtje (zie tabel).

New Psychoactive Substance	Reported Effects
Ketamine	• Tachycardia • Abdominal Pain or Discomfort • Bladder damage • Hypertension • Pulmonary oedema • Impairment of attention and recall • Rhabdomyolysis
Synthetic Cannabis (i.e. Spice)	• Panic and anxiety • Paranoia • Breathing difficulties • Sweating • Chest pain • Hallucinations • Agitation
Synthetic Cathinones (i.e. methylone, bath salts/ ivory wave/mephedrone/MCAT, MDPV/MDPK/MTV, flephedrone, and naphyrone)	• Mild agitation • Severe psychosis • Tachycardia • Hypertension • Central nervous system • Nasal/respiratory system • Cardiovascular system • Reported deaths (most associated with polydrug use)
Phenethylamines (i.e. PMMA, 2C Series, D-Series)	• Agitation • Tachycardia • Mydriasis • Hallucinations • Severe limb ischemia • Seizures • Liver and renal failure • Hyperthermia • Reported deaths (some associated with variant Bromo Dragonfly, others with polydrug use)
Piperazines (i.e. BZP, TFMPP, MBZP)	• Toxic seizures • Respiratory acidosis • Hyperthermia • Rhabdomyolysis • Renal failure • Grand mal seizure • Reported deaths (most associated with polydrug use)
Khat	• Alertness • Euphoria • Anorexia • Increased respiration rate • Increased heart rate • Increased blood pressure
Kratom	• Stimulant effect (in low doses) • Sedative-narcotic effect (in high doses) • Reported deaths (attributed to the addition of O-desme-thyltrama dol to the dried kratom leaves)
Salvia divinorum	• Lasting psychosis (in vulnerable individuals)
Aminoindanes	• Effects on humans have not yet been reported
Phencyclidine-type substances (PCP)	• Ranges from mild neurologic and physiologic abnormalities • Stupor or light coma to deep coma • Behavioural/psychiatric disturbances • Violent behaviour
Tryptamines	• Restlessness • Agitation • Gastrointestinal distress • Muscle tension • Rhabdomyolosis *(Evidence is limited for this group; all of the above have been linked to variant 5-MeO-DIPT, which is also known as 'foxy-methoxy')*

7.2 KENNIS VERSPREIDEN

In binnen- en buitenland bestaan verschillende initiatieven om kennis over drugs te delen met professionals en het grote publiek.

7.2.1 Het monitoren van NPS in Europa

Het is erg moeilijk om zicht te houden op nieuwe psychoactieve stoffen die op de drugmarkt verschijnen. Op Europees niveau is er een systeem in werking dat de ontwikkeling van NPS in Europa tracht te monitoren. Wanneer een nieuwe drug wordt aangetroffen, wordt dat door het nationale waarschuwingssysteem doorgegeven aan het Europees Early Warning System (EWS)[6], een project van het EMCDDA. Al dan niet vastgestelde gezondheidsrisico's en eventuele sterfgevallen worden ook meegedeeld.

> Voorbeeld: op 29/10/2013 berichtte het BEWSD over een Methoxetamine-intoxicatie in België. De methoxetamine werd verkocht in poedervorm als ketamine.

EU-lidstaten melden aan Europol (European Police Office) in Den Haag informatie die ze aantreffen over de productie, de handel en het gebruik van NPS. Daarnaast wordt het European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) in Lissabon op de hoogte gesteld via de Europol National Units en de REITOX national focal points. Het EWS en het EMCDDA verzamelen op hun beurt de beschikbare informatie en communiceren deze naar elkaar en naar de Europol National Units en de vertegenwoordigers van het 'Reitox network of the Member States', de Europese Commissie en de European Medicines Agency (EMA).
Het Early Warning System en Europol bewaren een overzicht van zowel traditionele als synthetische drugs en NPS in Europa. Zo weten we dat in 2012 73 NPS officieel voor het eerst aangetroffen werden in Europa (EMCDDA-Europol, 2012). Op dit moment worden meer dan 280 NPS gemonitord door het EMCDDA.
De EU-lidstaten krijgen van het EMCDDA een overzicht van de drugproblemen in Europa. Via risico-analyses ("risk assessments") worden 'joint reports' opgesteld van gevaarlijke NPS en stuurt het EMCDDA waarschuwingen voor de volksgezondheid uit. Beleidsmakers beschikken op die manier over data en een degelijke wetenschappelijke basis om onderbouwde drugwetgevingen uit te werken. Daarnaast krijgen professionals en praktijkwerkers zicht op 'best practices' in de sector.

Ook in België verloopt het monitoren van NPS op deze manier. Het Belgische nationale waarschuwingssysteem (Belgian Early Warning System on Drugs, BEWSD) wordt geleid door het BMCDDA. Het BMCDDA staat in voor het monitoren, verzamelen, analyseren en verspreiden van druggerelateerde informatie naar het EMCDDA en naar nationale aandeelhouders. De hoofddoelen van het BEWSD zijn: het snel opsporen van NPS in België en het opvolgen van de samenstelling van bekende illegale drugs.

7.2.2 Preventie/schadebeperking in Vlaanderen

In Vlaanderen zijn er geen specifieke initiatieven voor het opvolgen van NPS. NPS worden wel zijdelings betrokken in onderzoeken naar druggebruik in het algemeen.
Er zijn de laatste jaren in Vlaanderen twee peersupport projecten in het uitgaansleven opgezet: Breakline en Vitalsounds. Deze sturen opgeleide jongeren naar uitgaanssettings om bezoekers te informeren en te sensibiliseren.

---

[6] Meer toelichting: http://www.emcdda.europa.eu/themes/new-drugs/early-warning

1. Vitalsounds

Vitalsounds is een preventie-, risicobeperkend- en peer-supportproject gericht op het uitgaansleven in West-Vlaanderen en de regio Gent-Oudenaarde. CAW Stimulans (afdeling Menen) is de trekker van dit project. Een team vrijwilligers (*Partypeers*) bemant mobiele infostands op allerhande evenementen in de elektronische muziekscene. De doelgroep van Vitalsounds zijn in de eerste plaats jongeren die uitgaan en meer specifiek jongeren die drugs gebruiken in een uitgaanssetting of er aan denken te gebruiken. De focus van het project ligt op veiliger uitgaan. Vitalsounds biedt jongeren wetenschappelijk correcte en bruikbare informatie aan over drugs(gebruik), veilig seksueel contact en gehoorschade tijdens het uitgaan.

2. Breakline

Breakline is een project door en voor jongeren die feesten. Het wordt uitgevoerd door het Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg VAGGA Altox in Antwerpen. De vrijwilligers van Breakline willen ‘feestgangers’ informeren over het gebruik van legale en illegale partydrugs en zo accidenten tijdens het uitgaan zoveel mogelijk vermijden. Via de website www.breakline.be worden gebruikers van informatie voorzien over partydrugs. Breakline heeft naast de website ook een informatiestand die op feesten bemand wordt door een ‘peercrew’ en informatie verstrekt aan feesters.
Er wordt gebruik gemaakt van de werkvorm ‘peersupport’, het ondersteunen van jongeren door andere jongeren die gelijkaardige kenmerken of ervaringen hebben. Jongeren zoeken immers de meeste informatie over partydrugs in hun eigen vriendenkring; via mensen die ze kennen en voor hen geloofwaardig zijn.
Breakline werkt vanuit de ‘harm-reduction’filosofie. Dit zijn initiatieven die een pragmatische kijk hebben op het drugfenomeen. Er zijn nu eenmaal scènes en feesten waar druggebruik voorkomt. Op die momenten is het belangrijk dat mensen weten wat ze kunnen doen en hoe ze de mogelijke risico’s kunnen beperken.

3. Quality Nights

De Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen vzw (VAD) biedt Vitalsounds en Breakline als peergerichte preventie-initiatieven deskundige ondersteuning. Ze heeft daarnaast ook een initiatief naar jongeren in de uitgaanswereld: Quality Nights. Daarmee richt VAD zich op het investeren in een gezonde uitgaansomgeving en op het uitvoeren van structurele preventieve maatregelen. Quality Nights is een initiatief van Modus Vivendi en wordt in Vlaanderen gecoördineerd door VAD/De DrugLijn, in overeenkomst met uitbaters van uitgaansgelegenheden of promotoren van dance events, één of meerdere lokale of regionale preventiepartner(s) en de lokale overheid. Sinds oktober 2012 tekenden vijftien toonaangevende clubs en tien events het ‘Quality Nights Charter’. Daarmee verbinden ze zich ertoe de preventieve maatregelen uit te voeren en gezondheidsservices aan te bieden.

4. De DrugLijn

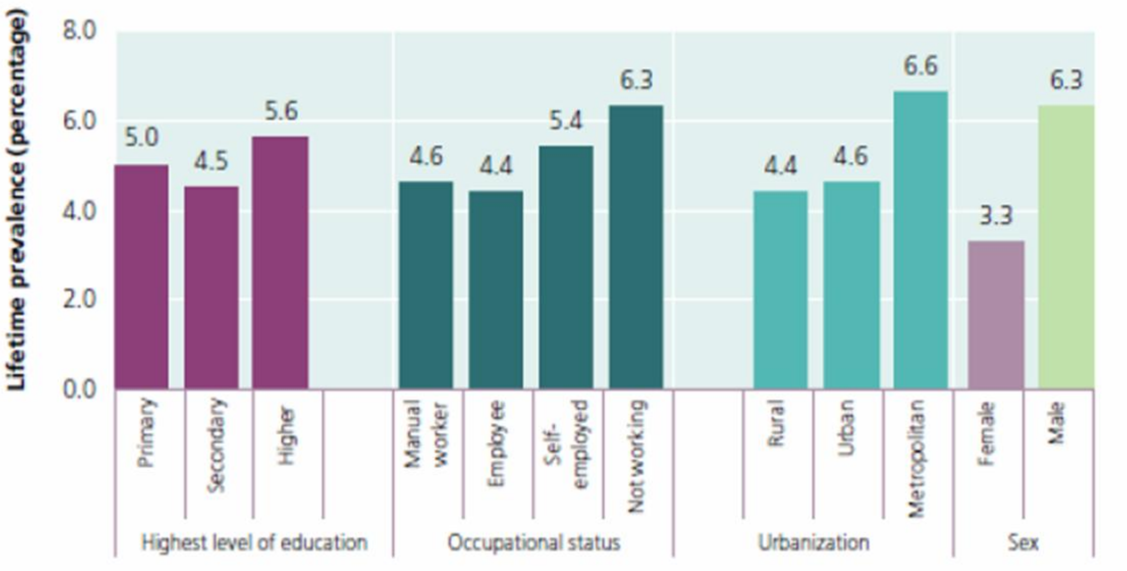
De DrugLijn is de publieksservice van de VAD. De DrugLijn heeft een informerende en adviserende opdracht, maar vervult ook een signaalfunctie.
Drie doelstellingen staan centraal in de werking:

- Anoniem en laagdrempelig informatie en advies verschaffen over alcohol- en andere drugproblemen.
- Wie daar nood aan heeft zicht bieden op en degelijk doorverwijzen naar de mogelijkheden in de beschikbare alcohol- en drughulpverlening.
- Terugkoppelen en signaleren van trends en noden naar overheid en werkveld.

8. GEBRUIKERS

Er zijn niet veel regelmatige of langdurige NPS-gebruikers. Meestal gaat het om experimentele en occasionele gebruikers. Sommige NPS geraken echter meer en meer ingeburgerd (bv. GHB, ketamine). Deze NPS worden soms wel langdurig en regelmatig gebruikt en kunnen resulteren in een problematisch gebruikspatronen.
Het gebruik van NPS is veel minder goed bestudeerd dan het gebruik van klassieke drugs. Toch lijkt het erop dat er een groter wordende groep is van NPS-gebruikers. Het doel van gebruikers van NPS is meestal om gelijkaardige effecten als van 'klassieke' drugs zoals ecstasy, cocaïne, speed of lsd te ervaren: een vergelijkbare verdovende, opwekkende of trippende werking. Op fora gonst het van de discussies en ervaringen van jongeren die hun grenzen willen verleggen en hun ervaringen uit de doeken doen. Sommige pagina's hebben bijna twintigduizend bezoekers.
Uit de Flash Eurobarometer (2011) blijkt dat mannen meer gebruiken dan vrouwen en dat iets meer wordt gebruikt in grootstedelijke contexten. Verder vallen er geen grote verschillen af te leiden tussen gebruikers (zie tabel).

Fig. 15. **Use of legal substances that imitate the effects of illicit drugs among young people (aged 15-24) in the European Union-27, 2011,** by sociodemographic characteristics

8.1 SOORTEN GEBRUIKERS

De mensen die experimenteren zijn in te delen in een aantal groepen (Werse, Müller & Ahmed, (2010):

1. **Experimenteerders/occasionele gebruikers**
   Dit is de grootste groep gebruikers van NPS. Ze zijn zich bewust van de wetgeving en weten dus met welke stoffen ze 'legaal' kunnen experimenteren.
2. **Vervangers**
   Dit is een kleine groep gebruikers die bewust binnen het gamma aan nieuwe drugs een alternatief zoeken voor illegale middelen, bijvoorbeeld om drugtests te omzeilen.
3. **Potheads 2.0**
   Dit is een redelijk grote groep. Ze switchen gemakkelijk in gebruik en kiezen voor synthetische cannabis, wanneer de prijs van cannabis te hoog is, de kwaliteit te wensen overlaat en omdat klassieke cannabis soms moeilijk te verkrijgen is.
4. **Psychonauten**
   Dit betreft een kleine groep van NPS-gebruikers die bewust op zoek zijn naar NPS en bepaalde effecten. Deze groep informeert zich goed over de verschillende mogelijkheden en risico's op de nieuwe drugmarkt.
5. **Drug-omnivoren**
   Dit is een kleine groep gebruikers die alles gebruiken in hun zoektocht naar een roeseffect en nieuwe kicks. Dit is de meest problematische groep gebruikers omdat ze zo weinig selectief zijn. Daarmee zijn ze vatbaar voor overdosis of andere negatieve effecten. Daarbij komt injecterend gedrag ook voor.

8.2 WAAROM NPS?

Gebruikers hebben verschillende redenen om NPS te gebruiken (Werse, 2012).

- NPS zijn redelijk goedkoop in vergelijking met de klassieke illegale drugs.
- Een andere reden is het feit dat sommige stoffen nog legaal zijn en ze gekocht kunnen worden zonder gestraft te worden.
- Over het algemeen zijn NPS zuiverder en beter van kwaliteit dan klassieke drugs.
- De graad van zuiverheid van klassieke drugs hangt samen met het gebruik van NPS. Als er bijvoorbeeld cannabis verkrijgbaar is van goede kwaliteit, daalt het gebruik van synthetische cannabinoïden.
- De beschikbaarheid van NPS is ook een belangrijke reden. Meestal zijn ze makkelijker te verkrijgen, onder andere via online shops.
- Sommige gebruikers zijn gewoon nieuwsgierig naar de nieuwe drugs.
- Omdat NPS vaak nog onbekend zijn, zijn ze bij drugcontroles ook moeilijker detecteerbaar dan klassieke drugs.

9. REFERENTIELIJST

Australian Drug Foundation (2013). *Fact Sheet: Performance and image enhancing drugs*. Melbourne (Australia).

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers (2013). *Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stiffen.* Kamer: 5de zitting van de 53ste zittingsperiode (18/12/2013).

Birdwell et al (2011) *Taking Drugs Seriously: A Demos and UK Drug Policy Commission report on legal highs*. Beschikbaar via: http://www.ukdpc.org.uk/resources/Taking_Drugs_Seriously.pdf

Blanckaert, P., Van Amsterdam, J., Brunt, TM., et al. (2013). 4-Methyl-amphetamine: a health threat for recreational amphetamine users. *Journal of Pharmacology, 27* (12).

Brandt, SD., Sumnall, HR., Measham, F., Cole, J. (2010) Analyses of second-generation 'legal highs' in the UK: initial findings. *Drug Testing and Analysis. 2*(8), 377-382.

Corazza O, Schifano F, Simonato P, et al. 2012. The phenomenon of new drugs on the Internet: the case of the ketamine derivative methoxetamine ('MXE'). *Human Psychopharmacology 27*: 145–149.

Council Decision 2005/387/JHA of 10 May 2005 on the information exchange, risk-assessment and control of new psychoactive substances, OJ L 127, 20.5.2005

De DrugLijn (December, 3, 2013). http://www.druglijn.be/drugs-abc/ghb.aspx. Brussel: VAD - De Druglijn.

Desmet, J. (2013). *Jaarrapport Breakline 2012*. Vagga, Antwerpen.

Drugs Informatie en Monitoring Systeem (2012). *Jaarbericht 2011.* Trimbos-instituut: Utrecht.

EMCDDA (2011). *Online sales of new psychoactive substances/'legal highs': summary of results from the 2011 multilingual snapshots,* EMCDDA: Lisbon. Beschikbaar via: http://www.emcdda.europa.eu/publications/scientific-studies/2011/snapshot

EMCDDA. (2011). *Report on the risk assessment of mephedrone in the framework of the Council Decision on new psychoactive substances*. EMCDDA: Lisbon.

EMCDDA (2012). *Annual report 2012: the state of the drug problem in Europe*. Publications Office of the European Union, Luxembourg.

EMCDDA (2013). EU Drug Markets Report: A Strategic Analysis. EMCDDA: Lisbon.

EMCDDA & Europol (2012), *EMCDDA–Europol joint report on a new psychoactive substance, 4-methylamphetamine*, EMCDDA, Lisbon. Beschikbaar via: http://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_191982_EN_TDAS12001ENN.PDF

EMCDDA & Europol (2012). *EMCDDA–Europol joint report on a new psychoactive substance, 5-(2-aminopropyl)indole*, EMCDDA, Lisbon. Beschikbaar via: http://www.emcdda.europa.eu/publications/joint-reports/5-IT

EMCDDA & Europol (2012). *New Drugs in Europe: Annual Report on the implementation of Council Decision 2005/387/JHA.* Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Europe Against Drugs, EURAD. (2012). *Psychoactive Substances: Issues for policy makers*. Dordrecht: De Hoop Grafisch Centrum.

European Commission (2011). *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Towards a stronger European response to drugs*, Brussels, 25.10.11, COM(2011) 689/2.

European Commission (2011). Youth attitudes on drugs, Flash Eurobarometer 330, 18

European Commission (2013). *Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on new psychoactive substances and proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL amending Council Framework Decision 2004/757/JHA of 25 October 2004 laying down minimum provisions on the constituent elements of criminal acts and penalties in the field of illicit drug trafficking, as regards the definition of drug*. Brussels, 17.9.2013

Gallup Organization (2011). *Youth attitudes on drugs, Flash Eurobarometer 330*. Beschikbaar via: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_330_en.pdf

Global Drug Survey (2011). The Mixmag Drugs Survey. The Guardian Drugs Survey, UK.

Hauspie, B. (2013). *Jaarrapport Vitalsounds 2012*. CAW stimulans, Menen.

Het Laatste Nieuws, (2013, 26 november). Mogelijk 10 jaar cel voor producenten synthetische cannabis. © 2013 Het Laatste Nieuws.

Het Nieuwsblad (2013, 25 november). Drie twintigers naar ziekenhuis na inname vloeibare XTC. © 2013 Corelio.

High-speed connection: technology and drugs in London (2013, February 24). Verkregen via: http://now-here-this.timeout.com/2013/02/24/high-speed-connection-technology-and-drugs-in-london/.

International Drug Policy Consortium, 'IDPC'. (2011). *TNI Expert Seminar on Herbal Stimulants and Legal Highs*.

Jerkovic, D., Kranzelic, V., Dolezal, D., Vugrine, L., Petkovic, Z. (2013). *Croatian perspective on new trends in psychoactive substances consumption – implication for prevention and harm reduction interventions*. University of Zagreb, Croatia.

Joint Action 97/396/JHA of 16 June 1997 adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, concerning the information exchange, risk assessment and the control of new synthetic drugs. OJ L 167, 25.06.1997

Kelleher, C., Christie, R., Lalow, K., et al. (2011). An Overview of New Psychoactive Substances and the Outlets Supplying Them. *National Advisory Committee on Drugs*. http://www.nacd.ie/publications/Head_Report2011_overview.pdf

KFx (2012). Research Chemical Briefings: © Kevin Flemen/KFx

Koninklijk Besluit van 29 augustus 1997 betreffende de fabricage van en de handel in voedingsmiddelen die uit planten of plantenbereidingen samengesteld zijn of deze bevatten. (BS. 29/08/1997)

Koninklijk besluit van 22 januari 1998 tot houdende regeling van sommige psychotrope stoffen en betreffende risicobeperking en therapeutisch advies. (BS. 22-01-1998)

Koninklijk besluit van 20 maart 2013 tot wijziging van het koninklijk besluit van 22 januari 1998 houdende regeling van sommige psychotrope 'stoffen' en betreffende risicobeperking en therapeutisch advies. (BS. 12-04-2013)

Malczewski, A., Jabłonski, P., Bukowska, B., Kidawa, M., Struzik, M., Strzelecka, A., Sollich, K., Radomska, A., Stawecka, E., Chojecki, D., Jedruszak (2011). *'Poland': New Development, Trends and in-depth information on selected issues draft.* Reitox Polish Reitox Focal Point. Poland: Warsaw.

Ramsey, J., Dargan, P. I., Smyllie, M., Davies, S., Button, J., Holt, D. W., et al. (2010). Buying 'legal' recreational drugs does not mean that you are not breaking the law. *Quarterly Journal of Medicine, 103,* 777–783.

Rosiers, J. (2013). U*itgaansonderzoek 2012.* Brussel: VAD. Geraadpleegd via: http://www.vad.be/media/474471/vad%20uitgaansonderzoek%20rapport%202012.pdf.

Shanks, K.G., (2011). New Drug: meta-Chlorophenylpiperazine (mCPP). *Society of Forensic Toxicologists ToxTalk. 35*(1), pp 21-22.

Smith, K. & Flatley, J (2011). *Drug Misuse Declared: Findings from the 2010/11 British Crime Survey*. Home Office: London.

Talk to FRANK (November, 10, 2013). www.talktofrank.com. Department of Health & Home Office: British government (2003).

The 1961 United Nations Single Convention on Narcotic Drugs and the 1971 United Nations Convention on Psychotropic Substances.

The SPICE Project Consortium. (2012). *Synthetic Cannabinoids: Herbal Incense/Herbal Blends: 'Spice' Products*. Freiburg, Germany

Trans-European Drug Information project (2013). TTR3 –TEDI Trend Report.

United Nations Office on Drugs and Crime (2013). The challenge of New Psychoactive Substances. Global SMART Programme, UNODC.

Valter K. & Arrizabalaga, P. (1998). *Designer Drugs Directory*. Institute of Ecotoxicology: Geneva.

Van Amsterdam, J., Nutt, D. & Van Den Brink, W. (2013). Generic legislation of new psychoactive drugs. *Journal of Psychopharmacology, vol. 27(*3), pp. 317-324.

Van Camp, B. (2012). Studiedag Nieuwe Drugs – Antwerpen 11 oktober 2013. Federale gerechtelijke politie, Directie "criminaliteit tegen personen": Centrale dienst drugs.

Wauters, M. (2009). *Dossier Smart Drugs*. Brussel: VAD.

Werse, B., Müller, O, & Ahmed, N. (2010). *Spice, Smoke, Sence & Co. Herbal Mixtures Containing Cannabinoids: Use and Motivation for Use against the Backdrop of Changing Laws.* Goethe-Universität Frankfurt a.M., FB 04, Centre for Drug Research.

Werse, B. (2012). *Stoners 2.0 and Experimental Psychonauts – an Online Survey on Legal Highs Use in Germany*. Goethe-Universität Frankfurt a.M., FB 04, Centre for Drug Research.

Youth RISE. (2012). *New Psychoactive Substances: The need for policy reform*. Youth RISE for Reform: Drug policy series.